

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

**ANALÝZA ZÁJMU RODIČŮ DĚTÍ Z MATEŘSKÝCH ŠKOL
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH O INTERNÁTNÍ ŠKOLKU**

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Maliňáková

Autor práce: Michaela Bečvářová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: prezenční

Ročník: 4.

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s §47b zákona č. 111/1988 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 2. 4. 2013

.....

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Maliňákové za cenné rady, připomínky, metodické vedení práce, podporu, toleranci a lidský přístup.

Obsah

Úvod.....	6
1 Charakteristika dítěte předškolního věku	8
1.1 Motorický vývoj.....	8
1.2 Kognitivní vývoj	10
1.3 Emoční vývoj	11
1.4 Socializace.....	12
Vývoj sociálních kontrol	12
Vývoj sociálního porozumění.....	13
Vývoj sociálních rolí	13
1.5 Hra.....	14
2 Adaptace dítěte v mateřské škole.....	16
2.1 Fáze adaptace v mateřské škole	17
2.2 Fáze adaptace v rodině	20
2.3 Co udělat pro dobrou adaptaci dítěte ze strany mateřské školy	22
2.4 Co udělat pro dobrou adaptaci dítěte ze strany rodiny.....	23
2.5 Kdy lze adaptaci považovat za ukončenou	23
3 Mateřská škola	24
3.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV)	25
Platnost RVP PV	25
3.1.2 Hlavní principy RVP PV	26
3.1.3 Spoluúčast rodičů	27
3.2 Typy mateřských škol	28
3.3 Internátní mateřská škola	28
4. Význam mateřských škol z pohledu sociální práce a rodiny	31
4.1 Proměny rodiny v historickém vývoji.....	31
Rodina.....	31
Historie rodiny	32
4.2 Vstup žen na trh práce.....	33

4.3 Harmonizace práce a rodiny.....	34
4.4 Prorodinná opatření státu	35
5 Praktická část	38
5.1 Cíl kvantitativního výzkumu.....	38
5.2 Hypotézy	38
5.3 Teoretická východiska k jednotlivým hypotézám.....	39
5.4 Metodika výzkumu.....	40
6 Výsledky	41
7 Verifikace hypotéz.....	49
8 Diskuse.....	51
Závěr	53
Seznam použitých zdrojů.....	55
Přílohy.....	57
Abstrakt.....	59
Abstract	60

Úvod

Tuto bakalářskou práci jsem si vybrala z toho důvodu, že mám malé sourozence a vím, jak je někdy velmi těžké skloubit pracovní život s rodinným, a proto si myslím, že je velice důležité, aby v našem státě fungoval podpůrný systém sociální ochrany, který by podporoval rodiny s dětmi. Dalším podnětem pro mou práci byla nabídka od Magistrátu v Českých Budějovicích, který chtěl na základě ohlasů rodičů zjistit, jakou otevírací dobu mateřských škol by si rodiče představovali a zda by se tedy vůbec měla zřídit internátní mateřská škola v Českých Budějovicích. Magistrát si myslí, že otevření internátní mateřské školy by mohlo velice pomoci řešit nedobrou situaci rodičů, zejména pak matek, které by se mohly vracet do zaměstnání dříve, než po rodičovské dovolené.

Cílem mé bakalářské práce je teoreticky pojednat o problémech rodiny v souvislosti s předškolním vzděláváním a zaměstnáním rodičů na základě odborné literatury a praktickým výzkumným šetřením zjistit míru zájmu rodičů dětí z mateřských škol v Českých Budějovicích o internátní školku.

Bakalářskou práci jsem rozdělila do dvou částí – na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozčleněna do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole své bakalářské práce se zabývám teoretickými poznatky o vývoji dítěte předškolního věku a socializací dítěte. Ve druhé kapitole jsem se zaměřovala na adaptaci dítěte v mateřské škole a v rodině, ale také jaké kroky by měla učinit mateřská škola i rodina, aby se dítě zadaptovalo co nejlépe a co nejrychleji. Třetí kapitola pojednává o mateřské škole jako takové, o rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání a především o internátní mateřské škole. Poslední kapitola teoretické části není zaměřena pouze na historický vývoj rodiny, harmonizaci práce a rodiny a vstup žen na trh práce, ale také na prorodinná opatření státu z hlediska zaměstnanosti a předškolního vzdělávání.

Do praktické části práce jsem zařadila kvantitativní výzkum, který byl realizován v měsíci listopadu a prosinci 2012 pomocí techniky dotazníku. Cílem provedeného výzkumu bylo zjistit, zda by vůbec rodiče dětí z mateřských škol v Českých Budějovicích využívali internátní mateřskou školu zřízenou Magistrátem a samozřejmě také v jakém rozsahu. Dále jsem chtěla vědět, jaké jsou jejich důvody

zájmu či nezájmu o internátní mateřskou školu. Prostřednictvím průzkumných otázek v dotazníku jsem testovala hypotézy, které jsem si před průzkumem stanovila.

1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Předškolní věk se v širším pojetí označuje jako období od narození (většinou i včetně prenatalního vývoje), až do vstupu do školy. V užším slova smyslu se předškolní období označuje jako „věk mateřské školy“. Avšak by nebylo správné je chápat pouze z tohoto hlediska, jelikož mnoho dětí do mateřské školy vůbec nechodí a také rodinná výchova nadále zůstává základem, na kterém mateřská škola následně účelně staví a napomáhá dalšímu rozvoji dítěte.¹

1.1 Motorický vývoj

Celkově bychom mohli motorický vývoj označit jako stálé zdokonalování, zlepšenou pohybovou koordinaci, větší hbitost a eleganci pohybů. Čtyřleté dítě již dobře utíká, seběhne hbitě ze schodů, ale také skáče, hopsá, leze po žebříku, seskočí z nízké lavičky, dokáže déle stát na jedné noze a umí házet míč jako dospělí. Je také více zručné, což se projevuje v jeho rychle narůstající soběstačnosti – dítě již samostatně jí, samo se svléká a obléká, přestože ještě potřebuje menší pomoc nebo alespoň přípravu vhodného oblečení, samo si obouvá botičky a zkouší si zavazovat tkaničku. Taktéž při toaletě potřebuje už jen malou pomoc, umí si dobře umýt ruce a pod dohledem se může i samo koupat. Dítě si cvičí svou zručnost i v mnohých hrách s pískem, s kostkami, s plastelínou a především při kresbě, kde se uplatní rychlý růst jeho rozumového pochopení světa.²

Tříleté dítě již ovládá své pohyby rukou natolik, že už mu nedělá žádné problémy napodobit různý směr čáry. Ve třetím roce je schopno nakreslit křížek, v pátém roce umí napodobit čtverec a přibližně v šestém roce i trojúhelník. Zároveň také roste i jeho schopnost vyjádřit kresbou vlastní představu. Jestliže se o to pokouší tříleté dítě, tak většinou něco načmárá a dodatečně to pojmenuje, přestože se výtvar znázorňovanému předmětu vůbec nepodobá. Ve čtyřech letech již dítě nakreslí realističtější obraz, i když prozatím jen v nejhrubších obrysech. Kresba člověka je pro dítě zřejmě nejzajímavějším tématem. Začíná hrubým znázorněním hlavy, poté nakreslí nohy a nakonec oči a ústa – „hlavonožec“. Přestože dítě většinou začíná kreslit obrázek

¹ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 87.

² Srov. Tamtéž, s. 88.

s nějakým záměrem, nakonec může konečný výtvar pojmenovat úplně jinak. Kresba pětiletého dítěte už odpovídá předem stanovené představě, má mnohem více detailů a prozrazuje lepší motorickou koordinaci – „pán“ už má hlavu, trup, nohy, ruce, ústa, oči, nos, ale paže jsou většinou doposud znázorňovány pouhými čárami a proporce jsou víceméně nahodilé. Naproti tomu výtvar šestiletého dítěte, které je již zralé pro školu, je už po všech stránkách vyspělejší.³

Během předškolního období se značně zdokonalí také řeč. Dítě ve třech letech má většinou ještě hodně nedokonalou výslovnost, mnohé hlásky vyslovuje nepřesně anebo je nahrazuje jinými. V průběhu čtvrtého a pátého roku, než děti nastoupí do základní školy, tak u většiny z nich vymizí dětská „patlavost“. U dětí, u kterých tato „patlavost“ přetrvává, se upraví buď spontánně, nebo s malou logopedickou pomocí v prvním roce školní docházky. Pokroky v řeči jsou zřejmé i ve větné stavbě. U dvouletých dětí jsou věty většinou tříslavné a v předškolním věku se rozsah i složitost vět rozšiřuje a též roste i zájem o mluvenou řeč. Dítě tříleté a čtyřleté je již schopno delší dobu poslouchat krátké povídky, a to i v malých dětských skupinách. Tříleté dítě obvykle umí nějaké říkanky, jejichž počet se postupem věku dále rozrůstá. V této době děti hodně rády povídají (i když jsou samy sobě jediným posluchačem) a mnohé již také dovedou zazpívat písničku, i když většinou velmi nedokonale. Většina tříletých dětí zná celé své jméno, ví jakého je pohlaví, správně označuje základní barvy a kolem pěti let už umí definovat věci, které zná. V předškolním věku se dítě učí základům počítání (umí odříkat řadu číslic asi do deseti). Kolem pátého roku ovládá základ pojetí počtu a v šesti letech už většina dětí správně určí počet předmětů, ke kterému ale potřebuje názorný materiál. Dítě v předškolním období již začíná užívat řeč k regulaci svého chování.⁴

Na konci předškolního období přicházejí dvě výrazné tendence, které rozhodují o přechodu dítěte do další vývojové etapy. Dítě především stále zřetelněji vyrůstá z rámce rodiny, dítěti již nestačí pouze domov, nachází nové vztahy k dějům, které se odehrávají mimo rodinné prostředí a rozšiřuje se i jeho časová perspektiva. Dalším velkým pokrokem je to, že se začíná ohlašovat potřeba práce, i když zatím jen v náznacích (dítě rádo „pomáhá“ v jednoduchých a kratších domácích pracích).⁵

³ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 88.

⁴ Srov. Tamtéž, s. 88–89.

⁵ Srov. Tamtéž, s. 89–90.

1.2 Kognitivní vývoj

Okolo čtyř let se vývoj inteligence dítěte dostává ze symbolické úrovně (předponové) na vyšší úroveň názorového (intuitivního) myšlení. Dítě již uvažuje v celistvých pojmech, které vznikají na základě vystižení podstatných podobností. Dítě se vždy zaměřuje na to, co vidí, či vidělo, i když to již rozčleňuje, protože jeho usuzování je prozatím vázáno na vnímané nebo představované. Dítě už umí vyvozovat závěry, ale ty jsou závislé na názoru, zpravidla na vizuálním tvaru. Jeho myšlení je prelogické a předoperační. Symbolické i předoperační myšlení je pořád vázáno na vlastní činnost dítěte a je tudíž egocentrické, antropomorfní (všechno polidšťuje), magické (dovoluje měnit fakta podle vlastního přání) a artificialistické (všechno se „dělá“).⁶

Dítě již ve třech letech ví, že imaginární věci nemají stejné vlastnosti jako věci skutečné. Promítnutí vlastních představ navenek (externalizace) se uplatňuje v každém věku, ale emoce spontánnější, méně ovládané jsou především v dětství, a tak se v projevech dítěte uplatňují výrazněji. Lze konstatovat, že čtyřleté dítě má již poměrně rozvinuté pojetí o smrti, i když plné pochopení smrti je obvykle dosaženo až kolem šesti let věku.⁷

Vnímání (percepce) předškolního dítěte je globální. Rozvíjí se u něho zraková a sluchová diferenciací, která má obrovský význam v pozdějším věku při psaní a čtení. U dítěte je také dosud nepřesné vnímání prostoru, časových úseků a čas umí posoudit pouze ve vztahu ke konkrétní činnosti. Předškolák postupně přechází od smyslů, které jsou vázány na hmat ke smyslům „distálním“, které jsou vázány na zrak anebo sluch, jeho představy jsou bohaté a barvitě.⁸

V tomto předškolním období se u dětí vyskytuje dětská konfabulace, což jsou dětské smyšlenky. Děti jsou přesvědčeny o pravdivosti těchto smyšlenek, a proto je nevhodné je v této době trestat za lži, kdy pro ně není snadné odlišit realitu od konfabulace. Dochází také k decentraci, při které se dítě učí, že existence prostorového, časového a příčinného světa jeví není závislá na něm. V předškolním věku dochází k uzavření fáze symbolického, předpojmového myšlení, jejímž těžištěm je osvojování mateřštiny a ujasňování rozdílu mezi pojmy jeden, někteří a všichni. Dítě je již na konci

⁶ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 90–92.

⁷ Srov. Tamtéž, s. 92–93.

⁸ Srov. MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. (eds.) *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 14–15.

předpojmového období schopno oddálené nápodoby, fiktivní hry, užívání řeči a kresebných symbolických projevů.⁹

Mezi třetím a šestým rokem dochází k plnému rozvinutí názorného intuitivního myšlení, které je zcela typické pro tzv. předoperační stadium (mezi čtvrtým až sedmým, osmým rokem). V tomto období je dítě plně myšlenkově vázáno na to, co právě nazírá. Jelikož je předškolní dítě egocentrické, tak neumí odlišit psychologickou realitu a objektivní svět reality. Toto předškolní období je také charakterizováno jako období antropomorfismu (tendence polidšťovat předměty), prezentismu (chápání všeho ve vztahu k přítomnosti) a fantazijního přístupu (vliv fantazie převládá nad respektováním logických skutečností).¹⁰

1.3 Emoční vývoj

V předškolním období je velice silná potřeba stability, jistoty, zázemí, trvalosti a bezpečí. Dítě v tomto věku potřebuje stabilní zázemí, které mu dodává energii, chuť do zkoumání, zvědavosti, ale také chuť do samostatného odpoutávání se od této jistoty a zázemí. Pokud dítě začne vnímat své zázemí jako nejisté, přestane experimentovat, zkoumat, odpoutávat se a začne se fixovat v nejistém vztahu. V tomto předškolním období je významnou potřebou pro dítě potřeba citového vztahu, potřeba sociálního kontaktu, společenského uznání, emancipace, identity a seberealizace.¹¹

Toto období je také velice důležité pro formování základních citových projevů. Děti v tomto věku vše prožívají velmi intenzivně, ale také krátkodobě a proměnlivě. Také již začínají ovládat své citové projevy, dokážou být sebekritické, hodnotit své chování, litovat se a zlobit se samy na sebe. Vytváří se u nich sebecit, jenž souvisí s pocitem vlastní identity a sebevědomím, na důležitosti získávají sociální city, jako je láska, nenávisť, sympatie a antipatie. Dítě je již v tomto období schopno pomáhat slabším, vést druhé, podřídit se, řešit konflikt kompromisem, ale i soupeřit.¹²

Důležitou roli v tomto období hraje vztah matky a otce, jemuž dítě věnuje velkou pozornost. Jelikož jsou právě v této době pokládány základy citového chování a prožívání, je tedy velice důležité, v jakém prostředí dítě vyrůstá, jakou pozornost věnuje jeho okolí emocionálním projevům a jaké modely chování může dítě

⁹ Srov. MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. (eds.) *Psychologie pro učitelky mateřské školy*, s. 15.

¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 15–16.

¹¹ Srov. Tamtéž, s. 17.

¹² Srov. Tamtéž, s. 18.

každodenně pozorovat. Zde jsou totiž položeny základy k tomu, jak budou kvalitní mezilidské vztahy ve společnosti, až děti dospějí a jaké partnerské vztahy budou schopny realizovat.¹³

1.4 Socializace

Socializace je „proces, kterým se jedinec začleňuje do sociální skupiny, přičemž si osvojuje normy ve skupině panující, její hodnoty, učí se sociálním rolím spojeným s určitými pozicemi a dalším dovednostem a schopnostem“.¹⁴

Primární socializaci dítěte zajišťuje rodina, která je i nadále v předškolním období jeho nejvýznamnějším prostředím. Socializační proces zahrnuje tyto tři vývojové aspekty:

1) vývoj sociální reaktivity – „tj. vývoj bohatě diferenciováných emočních vztahů k lidem v bližším i vzdálenějším společenském okolí“

2) vývoj sociálních kontrol a hodnotových orientací – Jde především o vývoj norem, které si jedinec postupně vytváří na základě příkazů a zákazů udělovaných mocnými dospělými, které pak přijímá za své a které pak jeho individuální chování usměrňují do mezí určených společností. Chování jedince je omezováno hranicemi, v nichž se může pohybovat, ale je určováno i cíli, na jejichž dosažení je jedinec orientován.

3) osvojení sociálních rolí – „tj. takových vzorců chování a postojů, které jsou od jedince očekávány ostatními členy společnosti, a to vzhledem k jeho věku, pohlaví, společenskému postavení apod.“¹⁵

Vývoj sociálních kontrol

Socializaci dítěte podněcují a posilují především rodiče, ostatní členové rodiny, ale i ostatní děti. V předškolním období narůstá rozvoj sociálních kontrol a rozvoj schopnosti seberegulace. V průběhu tří let se u dítěte začíná objevovat počátek skutečné sebekontroly, ale až kolem tří let je sebekontrola internalizována a dítě již tedy nemusí k sebeřízení používat hlasitou řeč, ale již se řídí spíše svým myšlením. Vývoj svědomí je závislý na velkém množství podmínek, a to především na vztahu dítěte k rodičům. Hlavním předpokladem pevného svědomí je uspokojivý vztah dítěte k rodičům. Vývoj

¹³ Srov. MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. (eds.) *Psychologie pro učitelky mateřské školy*, s. 18.

¹⁴ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 220.

¹⁵ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 93–94.

svědomí ovlivňují i socializační techniky. Zatímco tělesné tresty vývoj svědomí většinou inhibují, tak kázeňské techniky, které jsou založené na poskytnutí nebo odnětí lásky po žádoucím nebo nesprávném chování vývoj svědomí podporují, ale pouze tam, kde již láskyplný vztah mezi matkou a dítětem existuje.¹⁶

Vývoj sociálního porozumění

Socializace je socializací vnějších projevů chování, ale především i socializací vnitřního prožívání dítěte, která je základem pro jeho celý emoční vývoj a která úzce souvisí s rozvojem jeho vlastního sebepojetí. V předškolním věku již dítě dokáže popsat své vlastní fyzické rysy, své vlastnictví a preference a hodnotí se poměrně vysoko. Jejich sebehodnocení je však dosud nestabilní, hodně závislé na aktuální sociální situaci a také pozitivně souvisí především s jistotou ve vztazích s rodiči.¹⁷

Způsob, jímž dítě rozumí subjektivitě druhých, se nazývá teorie mysli. „*Teorie mysli je pojímána jako ucelený laický soubor znalostí o psychice člověka, které nám všem umožňují porozumět sociálnímu dění a předvídat reakce druhých lidí, dobře s druhými vycházet, zapojovat se do společných činností apod.*” Vzniká kolem čtvrtého roku dítěte a ve velké výhodě jsou ty děti, které mají sourozence. S nimi totiž musí umět vyjednávat, učí se chápat jejich potřeby a přání, soupeřit s nimi a podělit se o hračky. Umění porozumět vnitřnímu prožívání druhých je závislá na dosavadních sociálních zkušenostech dítěte s druhými dětmi, ale především na vztazích s dospělými.¹⁸

V průběhu celého předškolního věku rychle narůstá porozumění myšlenkám, motivům a prožitkům druhých lidí, což se odráží v rozvoji symbolických her. Dítě si v nich cvičí schopnost vidět svět očima ostatních, má zájem o příběhy a pohádky, je schopno i žertovat a rozumět humoru.¹⁹

Vývoj sociálních rolí

U dětí do dvou let věku probíhá typická souběžná hra, kdy děti, které si hrají v jedné místnosti, po sobě pokukují, hrají si podobným způsobem, ale každé samo. Až v předškolním období začíná převládat hra společná (asociativní), kdy si děti hrají

¹⁶ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 95–96.

¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 96.

¹⁸ Srov. Tamtéž, s. 97–98.

¹⁹ Srov. Tamtéž, s. 98.

společně a poskytují si k tomu i materiál. Později přichází hra kooperativní, tedy hra organizovaná ve spolupráci, při níž má každé dítě svou roli a přispívá svým osobitým dílem ke společnému projektu. U dětí čtyřletých a pětiletých převládají společné hry a organizovaná spolupráce při hře je již zřetelná. Úroveň hry a rozdělení rolí nejsou závislé jen na věku, ale i na dalších okolnostech.²⁰

V předškolním věku je osvojování rolí ve skupině patrné především z toho, jak některé děti získávají zvláštní oblibu spoluhráčů, jak některé mají tendenci rozkazovat druhým a jiné se jim naopak podřizují. I mezi těmi, kteří mají sklon určovat vedení ve skupině, se rozlišují ti, jež si pomáhají hrubou silou a ti, kteří „diplomaticky“ volí šikovnou taktiku.²¹

Nejvýznamnějším pokrokem v osvojování rolí v předškolním věku je diferenciací mužské a ženské role. Dítě začíná přejímat mužské či ženské chování ve svých zájmech a postojích. Rozhodující roli zde hraje vztah chlapce ke svému otci a dívky k matce, kteří jsou pro ně vzorem chování. I když dítě předškolního věku udělalo v sociálním chování velké pokroky, tak je stále nejvíce závislé na svých rodičích. Vztahy, které má k ostatním dětem jsou většinou nahodilé, přelétavé a málo trvalé, ale i přesto nelze vliv druhých dětí podceňovat. Každé dítě v předškolním věku by mělo mít příležitost stýkat se s druhými dětmi, jelikož se v jejich společnosti učí způsobům chování, které pro ně budou později velice důležité.²²

1.5 Hra

V socializačním procesu dítěte hraje velice významnou roli hra, která má také význam pro sociální práci, jelikož dítě se při hře naučí lépe spolupracovat a sníží se tak možný výskyt sociálně patologických jevů.

Období předškolního věku, ve kterém se hra stává hlavní činností dítěte, bychom mohli nazvat obdobím hry. Je možné tvrdit, že kojenci a batolata si také hrají, u kojenců se však jejich hra omezuje hlavně na procvičování pohybu s vlastním tělem nebo s jednoduchými předměty. Činnost malého batolete má zase převažující ráz v „předcvičování“, jako je např. běhání, skákání, tlučení, mávání apod. Z těchto důvodů

²⁰ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 99.

²¹ Srov. Tamtéž, s. 99.

²² Srov. Tamtéž, s. 99–100.

proto někteří psychologové odmítají tuto činnost označovat hrou a používají jiné názvy (experimentace).²³

„Nejčastěji se zdůrazňuje, že hra je činnost (fyzická nebo psychická), která je vykonávána jenom proto, že je libá a že přináší dítěti (i dospělému, pokud si ještě dovede hrát) uspokojení sama o sobě, bez vnějšího uloženého cíle, ať je to činnost sama o sobě příjemná, nebo i výrazně nepříjemná (např. dolování kamenů při stavbě „domů“ nebo dlouhé čekání v křoví bez pohybu při hře na schovávanou).“²⁴

Formy dětské hry mohou být následující:

- 1) funkční či činnostní hra – děti si při hře procvičují své tělesné funkce složitější formou
- 2) konstrukční či realistická hra – hry jsou zaměřeny na sestavování nových věcí ze specifického materiálu (např. stavění kostek z písku, z plastelíny)
- 3) iluzivní hra – dítě při hře užívá předmětů v přeneseném významu a mění si svět podle jeho vlastní představy (např. klacík si představuje jako pušku)
- 4) úkolová hra – dítě si hraje např. na prodavače, na doktora, na princeznu apod.²⁵

Ve všech těchto předškolních hrách pozorujeme něco, co se odlišuje od funkčního předcvičování a pouhé experimentace. Toto něco můžeme označit jako „zdvojení“ mezi skutečností a iluzí.²⁶

„Kuric navrhuje následující účelné třídění her z hlediska jejich zaměřenosti a z hlediska vývojové vyspělosti dětí:

- a) *hry funkční*
- b) *hry manipulační*
- c) *hry napodobovací*
- d) *hry receptivní*
- e) *hry úlohové*
- f) *hry konstruktivní*²⁷

²³ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 100.

²⁴ Tamtéž, s. 100.

²⁵ Srov. Tamtéž, s. 101.

²⁶ Srov. Tamtéž, s. 101.

²⁷ Tamtéž, s. 101.

Podle Flitnera rozlišujeme dva teoretické pohledy hry:

1) Hra napomáhá rozumnému a účelnému životu, vede k osvojení dovedností důležitých pro život, napomáhá k obnovení sil, k zotavení, k uvolnění, ale i k překonání sociálních nároků. K tomuto pohledu na teorii hry se přikláněl i J. A. Komenský a jiní osvícenští racionalisté. I v současné době jsou v tomto smyslu vytvářeny četné herní osnovy a didaktické hry se sociálním záměrem.

2) Hra má smysl sama o sobě tím, že existuje. Je to jedna ze základních potřeb člověka, a proto nepotřebuje být obhajována žádnými jinými důvody.²⁸

V symbolické hře je dítě schopno přebírat různé role, které hodně souvisí se schopností porozumět vnitřním pohnutkám a příčinám chování druhých lidí, jelikož ve hře se dítě stává někým jiným a prožívá tak jeho pocity a touhy. Tato hra posiluje také vývoj porozumění sociálním rolím a pravidlům. Během předškolního období a s věkem se zvyšuje frekvence a propracování společných symbolických her, které také posilují vývoj porozumění sociálních rolí a pravidel.²⁹

Přes veškerou složitost hry a přes velké množství různých názorů na ni, platilo a platí i v současné době, že je jednou z nezákladnějších potřeb dítěte v každém věku a že je naprosto nezbytná k jeho psychickému vývoji.³⁰

2 Adaptace dítěte v mateřské škole

„Adaptace – obecně proces přizpůsobení se něčemu. V biologickém smyslu přizpůsobení se organismu měnícím se životním podmínkám, jehož výsledkem je přežití. Ve vývojově psychologickém smyslu přizpůsobení se jako výsledek dynamické rovnováhy mezi pasivnějšími pochody akomodace a aktivnějšími pochody asimilace toho, co člověka obklopuje. Adaptace sociální – přizpůsobení se člověka novým sociálním podmínkám (např. adaptace při přechodu z jednoho stupně školy na druhý).“³¹

²⁸ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 101–102.

²⁹ Srov. Tamtéž, s. 102.

³⁰ Srov. Tamtéž, s. 102.

³¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. aktual. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 11.

2.1 Fáze adaptace v mateřské škole

Haefele popisuje tyto fáze adaptačního procesu v mateřské škole:

První týden: „*Opatrnost je matka moudrosti*“ aneb období orientace

V prvním týdnu se nováčci drží zpátky, vyčkávají a všechno sledují z povzdálí. Jelikož neznají jaký je každodenní život ve školce, nechtějí se ani účastnit aktivit ostatních dětí. Děti se učí zpracovávat velké množství podnětů, které se snaží zkoumat. Nováčci se nachází v nové budově, kde je mnoho dveří a mnoho neznámých prostor, kde mohou snadno zabloudit. Nově se také musí se svými přáními obracet na cizí osobu, kterou obklopuje dav hlučících dětí. Děti se v prvním týdnu snaží rozuzlit a uspořádat chaos, který je obklopuje a zaujímají vlastně „pozorovací stanoviště“. Děti se mohou chovat buď podle osvědčeného vzorce chování (shoduje-li se momentální situace s předchozími zkušenostmi) nebo se musí začít chovat jinak. To, že jsou nováčci zdrženliví ve styku s ostatními dětmi, je smysluplné, jelikož jim to zaručuje nerušený příjem informací. Nováčci se tímto způsobem mohou soustředit na poznávání pravidel, platících ve školce. Bez této první orientace není možné, aby se jedinec sociálně začlenil. Až když si je nováček úplně jistý, že zvládne požadavky, které se od něj vyžadují (odloučení od známých osob, nové okolí, nová vztahová osoba, nová sociální úloha a s ní spojená očekávání), je teprve ochoten podniknout první pokusy o kontakt, a tím riskovat i možné odmítnutí.³²

Haefele shrnuje chování dítěte během prvního týdne takto:

„*Nové dítě...*

... *se nepokouší navazovat kontakty s ostatními dětmi*

... *se nezajímá o aktivity ostatních dětí*

... *neukazuje ostatním dětem, že je má rádo*

... *nevypráví o svých zážitcích*

... *si nehraje intenzivně a vytrvale*

... *mluví velmi potichu*”³³

³² Srov. HAEFELE, B., WOLF-FILSINGER, M. *Každý začátek v mateřské škole je těžký: pomoc pro rodiče a vychovatele*. 1. vyd. Praha: Portál, 1993, s. 14.

³³ Tamtéž, s. 15–16.

Dále Haefele popisuje druhý týden po vstupu dítěte do mateřské školy takto:

Druhý týden: „*Pozor, teď jsem tady já*“ aneb období sebeprosazování

Nováčci jsou již seznámeni s prostorami školky a vědí, jak den ve školce probíhá. V tomto týdnu již začínají navazovat první kontakty. Používají proto všechny možné prostředky k tomu, aby je stávající skupina přijala. Děti se snaží být zajímavými, do všeho se pletou, imitují děti, které jsou ve školce už delší dobu apod. Nové děti se pokoušejí upoutat pozornost a dostat se do centra dění. Jelikož na jedné straně takové chování vede ke konkurenčnímu boji s ostatními nováčky, kteří se také chtějí prosadit, ale na druhé straně se dostávají do konfliktu s dětmi, které jsou ve školce už delší dobu, musí počítat s tím, že narazí. Tyto děti totiž cítí ohrožení své role ve skupině, a proto přestávají nováčky chránit a tolerovat. V tomto týdnu probíhá boj o kýženou roli hvězdy, skupinového šaška apod. Pokusy o to prosadit se, vyžaduje od dětí veškeré nasazení, a to je stojí mnoho sil. Děti se stávají nevyrovnanými a přecitlivělými, neboť je neustálé hádky a konflikty vyčerpávají, a to vše se může projevit i tělesnou únavou.³⁴

Haefele poukazuje na tyto charakteristické způsoby chování v období prosazování:

„*Nové dítě...*

... *se pokouší upoutat pozornost všemi prostředky*

... *samo od sebe rozdává ostatním dárky (např. obrázky, bonbóny apod.)*

... *samo vypráví o svých zážitcích*

... *vyjadřuje přání náležitou formou, např. se ptá, zda si může také hrát*

... *se těžko prosazuje a nebrání se*

... *hledá ochranu a pomoc u dospělých, když má potíže s dětmi*

... *se snadno rozpláče*

... *se rychle unaví*”³⁵

Následující týden popisuje Haefele jako:

Třetí týden: „*Lepší vrabec v hrsti, nežli holub na střeše*“ aneb zvláštní opatření

³⁴ Srov. HAEFELE, B., WOLF-FILSINGER, M. *Každý začátek v mateřské škole je těžký: pomoc pro rodiče a vychovatele*, s. 16–17.

³⁵ Tamtéž, s. 18.

Po prvních dvou týdnech, které byly pro nováčky velmi náročné a událostmi nabitě, ustává i většina sporů a hádek. Ostatní děti ve školce už vzaly nováčky na vědomí a těm přibyly nové zkušenosti a podařilo se jim zjistit, jak jsou rozděleny role a moc ve skupině. Nováčci již vědí, které děti jsou oblíbené a které mají na skupinu velký vliv, a tudíž se toho snaží využít. Nejprve se snažili vycházet se všemi dětmi a nedělali v nich žádné rozdíly, ale nyní se cíleně pokoušejí získat oblibu u vlivných dětí, a tím se začlenit. Chtějí si upevnit a rozšířit získanou roli ve skupině. Velice rády se proto ukazují v doprovodu oblíbených dětí a očekávají, že se tím stanou populárnějšími, a tak stoupnou v ceně. Aby na sebe upoutaly pozornost, zahrnují svůj idol dárky a nejrůznějšími pozornostmi. Nováčci u autorit zastávají „satelitní roli“. Dychtí pro ně a vše dělají podle nich. To vše nováčky tak zaměstnává, že zanedbávají skupinu jako celek a vůbec nevyhledávají společnost méně oblíbených dětí a jsou vůči nim méně otevření.³⁶

Nápadné způsoby chování ve třetím týdnu:

„*Nové dítě...*

... *samo rozdává dárky (např. vlastní obrázky, bonbóny apod.)*

... *ukazuje ostatním, že je má rádo*

... *si bere za vzor jiné děti a napodobuje je*

... *se zajímá o aktivity jiných dětí*”³⁷

Zároveň můžeme pozorovat:

„*Nové dítě...*

... *méně vypráví o svých zážitcích*

... *vyjadřuje svá přání spíše nenáležitou formou*

... *se už tolik nepokouší navázat kontakty s ostatními dětmi*”³⁸

Poslední z fází adaptačního procesu charakterizuje Haefele takto:

Čtvrtý týden: „*Těžko na cvičišti, lehký v boji*“ aneb znovu nastává všední den

³⁶ Srov. HAEFELE, B., WOLF-FILSINGER, M. *Každý začátek v mateřské škole je těžký: pomoc pro rodiče a vychovatele*, s. 18–19.

³⁷ Tamtéž, s. 20.

³⁸ Tamtéž, s. 20.

Po čtyřech týdnech si většina nováčků už na školku zvykne a během těchto čtyř týdnů překonají své počáteční obtíže a v jejich celkovém chování můžeme pozorovat „normalizační procesy“. Nyní již děti vědí, jak to ve školce chodí, znají veškeré prostory a už také vědí, do jaké skupiny patří. Již dokážou odhadnout způsoby a pravidla chování ve školce, a také je částečně samy použít. Také se spřátelily s učitelkou a poznaly většinu dětí. V hrubých rysech je již nastíněna jejich role, kterou zastávají ve skupině, čímž jsou odstraněny jejich největší nejistoty, a tudíž se mohou začlenit mezi ostatní děti. Když si rozebereme jednotlivá začleňovací období, zjistíme, že nováčci v nich hrají aktivní roli. Chování nováčků nepochybně souvisí s reakcemi skupiny dětí a učitelky. Výše popsané způsoby chování dětí se nesmí chápat jako „vědomá a dobře promyšlená strategická opatření dětí“. Je třeba si uvědomit, že všechny tyto procesy probíhají automaticky a podvědomě.³⁹

2.2 Fáze adaptace v rodině

Co se děje doma během prvních čtyř týdnů? Haefele:

První týden: „*Konečně volno*” aneb touha po klidu

Vstup dítěte do mateřské školy provází nejistota, která vede k tomu, že se děti uzavírají do sebe a straní se ostatních. Děti touží po chvíli klidu, chtějí si odpočinout a vypnout, proto také omezují mnohé činnosti, kterými se zabývaly před vstupem do školky. Potřebují čas na zpracování nových dojmů a zážitků, které si ze školky přinesly. Jelikož si chtějí od svých zážitků uchovat odstup, nejsou tak sdílné.⁴⁰

Zdrženlivost a uzavření se do sebe poznáme podle toho, že:

„*Dítě...*

... *se nesnaží navázat kontakty s druhými dětmi*

... *nevypráví samo od sebe o svých zážitcích*

... *upouští od různých činností z přehnaného strachu před tělesným zraněním a špínou*

... *neukazuje ostatním dětem, že je má rádo*”⁴¹

³⁹ Srov. HAEFELE, B., WOLF-FILSINGER, M. *Každý začátek v mateřské škole je těžký: pomoc pro rodiče a vychovatele*, s. 21.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 23.

⁴¹ Tamtéž, s. 24.

Druhý týden: „*Nevím, proč jsem stále tak smutný...*” aneb vnitřní krize

Spory o sociální roli, které se ve školce odehrávají, vyvolávají krizi i doma. Dítě unavuje, že musí být neustále ve stěhu a to, že musí se střídavým úspěchem snášet různé hádky, a proto se stává mrzutým. Děti doma působí nevyrovnaně a jejich nálada je velice proměnlivá. V této době u dítěte vzrůstá potřeba bezpečí a opory domova, ale na druhé straně se pokouší prosadit a získat moc.⁴²

V druhém týdnu pozorujeme:

„*Dítě...*”

... *působí nevyrovnaně*

... *se pokouší upoutat pozornost všemi prostředky*

... *pláče, když chtějí rodiče večer odejít (i když dobře zná toho, kdo ho bude hlídat)*

... *na všechno říká „ne”, tzn., chce vždycky opak nebo odmlouvá*

... *je ráno unavené a „ufňukané”, i když šlo večer včas spát”*⁴³

Třetí a čtvrtý týden: „*Následky vybojované bitvy*” aneb vyčerpání a potřeba zotavení a odpočinku

Přesto, že se děti ve třetím a čtvrtém týdnu chovají téměř normálně, neplatí to však o jejich tělesném stavu. Doma na dítěti pozorujeme zřetelné známky tělesného vyčerpání, jelikož se postupně začleňuje a ještě nezpracovalo první kritické týdny a zátěž u něho dále přetrvává.⁴⁴

Charakteristika třetího a čtvrtého týdne:

„*Dítě...*”

... *se rychle unaví*

... *se nepokouší zůstat dlouho vzhůru*

... *není večer „přetažené”*

... *působí jako duchem nepřítomné”*⁴⁵

⁴² Srov. HAEFELE, B., WOLF-FILSINGER, M. *Každý začátek v mateřské škole je těžký: pomoc pro rodiče a vychovatele*, s. 24.

⁴³ Tamtéž, s. 25–26.

⁴⁴ Srov. Tamtéž, s. 25.

⁴⁵ Tamtéž, s. 26.

2.3 Co udělat pro dobrou adaptaci dítěte ze strany mateřské školy

Některé mateřské školy v druhé polovině školního roku umožňují rodičům s dětmi, které se do školky teprve chystají, navštěvovat mateřskou školu, na jednu až dvě hodiny týdně, aby si mohly společně pohrát a detailně poznaly toto prostředí v blízkosti svých rodičů. Takto vypadá ideální příprava a následná adaptace se v těchto mateřských školách odehrává bez pláče a stesku. Adaptační fáze prožitá aktivně s dítětem dovoluje rodičům poznat ostatní děti, hračky a vybavení, denní režim a rodiče pak vědí, o čem mají s dítětem mluvit, jelikož dostatečně vědí, co se v mateřské škole odehrává.⁴⁶

Zhruba polovina dětí kolem čtyř let prožívá změny spojené s příchodem do mateřské školy s pláčem a smutkem při loučení. Toto může trvat dva až šest týdnů. Druhou polovinu dětí můžeme rozdělit na ty, které s adaptací nemají prakticky žádné problémy. Většinou se jedná o děti po pátém roce, mající sociální zkušenosti nebo které jsou od přírody extroverti a společenský život je pro ně zajímavý a zábavný. Dále na ty děti, které zpočátku nesmutní, ale náhle přestanou mít zájem do mateřské školy chodit. Bývají to děti kolem pěti let, které se zpočátku o všechno zajímají, vyzkouší si většinu hraček a her a po nějakém čase, když už poznají vše, co poznat chtěly, se chtějí vrátit do předešlého domácího období. Poslední velmi malou část tvoří děti, které se nedokážou ani po dlouhé době (přes půl roku) v mateřské škole zadaptovat a všestranně tím trpí. Tyto děti se ve školce stále těžce loučí, nezapojují se do činností, jsou uzavřené, ve školce se dá říct, že pouze přežívají a také doma jsou úzkostné a v noci nemohou spát. Mohou také nastat i další psychosomatické příznaky jako např. bolesti břicha, hlavy, zvracení, které mohou poukazovat na začínající separační úzkostnou poruchu. V tomto případě, je nutné průběžně konzultovat možné postupy s učitelkami a hledat společné východisko pro zapojení a vzbuzení jejich zájmu. Jestliže se ani tak nepodaří nalézt řešení, měli bychom se poradit s dětským psychologem v pedagogicko-psychologické poradně.⁴⁷

Říčan uvádí tři stádia reagování dítěte mladšího předškolního věku na přerušení kontaktů s rodinnou:

- 1) Stadium protestů – dítě reaguje vytrvalým pláčem, dožaduje se rodiče, nechce s novým prostředím komunikovat, odmítá hračky a hraní.

⁴⁶ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 78.

⁴⁷ Srov. Tamtéž, s. 79–80.

- 2) Stadium zoufalství – dítě již nenaříká, je uzavřené, sporadicky komunikuje, vybere si nebo přijme hračku, ale bez zájmu s ní manipuluje a pozoruje okolí.
- 3) Stadium odpoutání od matky – připoutává pozornost k náhradní osobě, chování a komunikace se blíží normálu, dítě si začíná bezstarostně hrát.⁴⁸

Trvání jednotlivých stádií je velice individuální, ale na základě znalosti tohoto rozčlenění se však můžeme poučeněji ptát na to, jak se dítě během dne v mateřské škole chová, a tím si uvědomit, ve kterém stadiu adaptace se dítě právě nachází.⁴⁹

2.4 Co udělat pro dobrou adaptaci dítěte ze strany rodiny

Co bychom mohli udělat, aby vstup do mateřské školy nebyl pro dítě traumatem:

1. Chodit s ním mezi děti. (Chodit i do míst kde si venku děti ze školky hrají.)
2. Nechat dítě na určitou dobu v péči jiného známého člověka, aby se pozvolna sociálně „otušovalo“. (Např. chodit s ním do mateřského centra)
3. Zaměřit se na dovednosti sebeobsluhy. (Např. při jídle, v koupelně, při oblékání a svlékání, obouvání, uklízení hraček apod.)
4. Rozvrhnout čas tak, abychom na dítě nemuseli spěchat, má-li věci udělat samo.
5. Udělat si čas na každodenní společnou chvíli u hry, nad knihou či dětským časopisem a podněcovat dítě ke slovnímu vyjadřování.
6. Udělat si čas na čtenou pohádku nebo na písničku před spaním.
7. Během dne využívat možností si s dítětem povídat.
8. Krátce a srozumitelně oceňovat, co se dítěti daří, povzbuzovat ho, když mu něco nejde, ale i jasně odmítnout nevhodné chování a vysvětlit proč.
9. Vyvarovat se výhrůžek typu „Počkej, až budeš ve školce...!“ (Dítě se bude školky bát už předem.)
10. Opatrně zacházet i s vychvalováním školky, „jak tam bude všechno báječné!“⁵⁰

2.5 Kdy lze adaptaci považovat za ukončenou

Zvládnutí přechodu je proces, který u dětí trvá delší dobu, než rodiče a učitelky očekávají. Doba, která je potřebná k tomu, aby si dítě v mateřské škole zvyklo, je podle

⁴⁸ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 79–81.

⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 81.

⁵⁰ Srov. Tamtéž, s. 75–76.

učitelek nezávislá na jeho věku ani na jeho pohlaví. Adaptaci dítěte můžeme považovat za ukončenou tehdy, jestliže u něj proběhla sociální integrace, což znamená, že se dítě zapojuje do skupinového dění, vytvoří si svůj vlastní okruh přátel a v mateřské škole se cítí dobře. Také si již dokáže hrát a dohodnout se se stejně starými dětmi. Dítě chodí do mateřské školy rádo, dokáže komunikovat s ostatními dětmi, cítí se v mateřské škole dobře a jistě. Dovede samo vyjádřit své požadavky, ke hře přistupuje cílevědomě, má své vlastní nápady a umí samostatně řešit problémy. Dále také akceptuje denní program, zná pravidla skupiny, dokáže je respektovat, jelikož skupinová pravidla a normy již přijalo za své. Poněvadž u dítěte již došlo k odpoutání a k odloučení od rodičů, tak mu nedělá žádné problémy, když ho rodiče opouštějí. Dítě již dobře zná jména všech dětí i učitelů a nestydí se samo za nimi přijít a oslovit je. Ke zvládnutí adaptačního procesu je velice důležité, aby dětem i rodičům byl vyhrazen dostatečný čas a dostatek vzájemného porozumění.⁵¹

3 Mateřská škola

Mateřská škola je „školské zařízení navazující na výchovu dětí v rodině a v součinnosti s ní zajišťující všestrannou péči dětem zprav. ve věku od 3 do 6 let“.⁵²

Po roce 1990 se mateřské školy začaly přeorientovávat od kolektivně stanovených cílů, které byly zaměřeny na dosažený věk a školní metody práce v jednotné mateřské škole (v době od r. 1948 do r. 1990) k individuálním citovým, socializačním a vzdělávacím potřebám dítěte. Tím uvolnily prostor pro vstup alternativních směrů a umožnily rodinám angažovat se ve výchovně vzdělávacím procesu.⁵³

V současné době je každé dítě respektováno jako osobnost, která má své individuální potřeby a zájmy, jenž nás vedou k nacházení metod a aktivit, kterými je možné rozšiřovat a připravovat tak dítě na další vzdělávání.⁵⁴

Přijetím školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším, odborném a jiném vzdělávání došlo k zásadní změně, která mění pohled na mateřské školy. Mateřské školy se tak přijetím tohoto zákona stávají nejenom

⁵¹ Srov. NIESEL, R., GRIEBEL, W. *Poprvé v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 41–44.

⁵² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 148.

⁵³ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 83.

⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 86.

výchovnou, ale i vzdělávací institucí. Vzdělávání a výchova se uskutečňují podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Na základě školského zákona je také celá předškolní výchova zaměřena na všestranný rozvoj osobnosti dítěte a na jeho uplatnění v životě.⁵⁵

„Cílem výchovy v předškolním věku je vytvářet předpoklady pro rozvoj všech schopností dítěte tak, aby člověk byl schopen dosáhnout životní moudrosti, tj. aby rozuměl celku světa i lidskému jednání, zaměřenému na prospěch lidského společenství.“⁵⁶

3.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV)

V souladu s novými principy kurikulární politiky, které jsou zformulovány v Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílé knize) se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních:

1. Státní úroveň – tu představuje Národní program vzdělávání (NPV), který formuluje požadavky na vzdělávání, které jsou platné v počátečním vzdělávání jako celku a Rámcové vzdělávací programy (RVP), které vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy vzdělávání (předškolní, základní a střední)
2. Školní úroveň – tu představují školní vzdělávací programy (ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách a který si vytváří každá škola sama podle zásad stanovených v příslušném RVP⁵⁷

Platnost RVP PV

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích

⁵⁵ Srov. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. ©2004, poslední revize 27. 2. 2006 [cit. 2013-04-01]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/Files/HTM/Skolskyzakon_561_2004Sb.htm>.

⁵⁶ MIŠURCOVÁ, V., SEVEROVÁ, M. *Děti, hry a umění*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 1997, s. 49.

⁵⁷ Srov. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006, s. 5. [cit. 2013-04-01]. Dostupné na WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>. ISBN 80-87000-00-5.

zařazených do sítě škol a školských zařízení. Jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách s programem upraveným podle speciálních potřeb dětí a v přípravných třídách základních škol.

RVP PV stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který může navazovat základní vzdělávání, a jako takový představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů i jejich uskutečňování.

RVP PV určuje společný rámec, který je třeba zachovávat. Je otevřený pro školu, učitele i pro děti a vytváří tak podmínky k tomu, aby každá škola, resp. pedagogický sbor, jakákoli odborná pracovní skupina, profesní sdružení či každý jednotlivý pedagog mohli za předpokladu zachování společných pravidel – vytvářet a realizovat svůj vlastní školní vzdělávací program.

*Splatností nového školského zákona se RVP PV stává dokumentem směrodatným nejen pro nositele předškolního vzdělávání (pro pedagogy), ale také pro zřizovatele vzdělávacích institucí i jejich odborné a sociální partnery.*⁵⁸

3.1.2 Hlavní principy RVP PV

„RVP PV byl formulován tak, aby v souladu s odbornými požadavky současné kurikulární reformy:

- akceptoval přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítal do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání*
- umožňoval rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb*
- zaměřoval se na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání*
- definoval kvalitu předškolního vzdělávání z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu i výsledků, které má přinášet*
- zajišťoval srovnatelnou pedagogickou účinnost vzdělávacích programů vytvářených a poskytovaných jednotlivými mateřskými školami*

⁵⁸ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006, s. 6. [cit. 2013-04-01]. Dostupné na WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>. ISBN 80-87000-00-5.

- vytvářel prostor pro rozvoj různých programů a koncepcí i pro individuální profilaci každé mateřské školy
- umožňoval mateřským školám využívat různých forem i metod vzdělávání a přizpůsobovat vzdělávání konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám
- poskytoval rámcová kritéria využitelná pro vnitřní i vnější evaluaci mateřské školy i poskytovaného vzdělávání.⁵⁹

3.1.3 Spoluúčast rodičů

„Spoluúčast rodičů na předškolním vzdělávání je plně vyhovující, jestliže:

- Ve vztazích mezi pedagogy a rodiči panuje oboustranná důvěra a otevřenost, vstřícnost, porozumění, respekt a ochota spolupracovat. Spolupráce funguje na základě partnerství.
- Pedagogové sledují konkrétní potřeby jednotlivých dětí, resp. rodin, snaží se jim porozumět a vyhovět.
- Rodiče mají možnost podílet se na dění v mateřské škole, účastnit se různých programů, dle svého zájmu zde vstupovat do her svých dětí. Jsou pravidelně a dostatečně informováni o všem, co se v mateřské škole děje. Projevili-li zájem, mohou se spolupodílet při plánování programu mateřské školy, při řešení vzniklých problémů apod.
- Pedagogové pravidelně informují rodiče o prospívání jejich dítěte i o jeho individuálních pokrocích v rozvoji i učení. Domlouvají se s rodiči o společném postupu při jeho výchově a vzdělávání.
- Pedagogové chrání soukromí rodiny a zachovávají diskrétnost v jejich svěřených vnitřních záležitostech. Jednají s rodiči ohleduplně, taktně, svědomím, že pracují s důvěrnými informacemi. Nezasahují do života a soukromí rodiny, varují se přílišné horlivosti a poskytování nevyžádaných rad.

⁵⁹ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006, s. 6. [cit. 2013-04-01]. Dostupné na WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>. ISBN 80-87000-00-5.

- *Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá rodičům v péči o dítě; nabízí rodičům poradenský servis i nejrůznější osvětové aktivity v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí.*⁶⁰

3.2 Typy mateřských škol

Rodiče mohou svému dítěti vybrat mateřskou školu z různých typů s různými programy podle toho, která jim bude nejvíce vyhovovat. Typy mateřských škol podle Koťátkové jsou:

- Běžné mateřské školy – ty provozují obce a mají svůj vlastní vzdělávací program
- Soukromé mateřské školy
- Církevní mateřské školy – jsou zřizovány příslušnou církví
- Waldorfská mateřská škola – vznikla v německém prostředí
- Mateřská škola Marie Montessori – vznikla v Itálii
- Daltonská mateřská škola – vznikla v USA
- Freinetovská mateřská škola – vznikla ve Francii
- Mateřská škola s programem Začít spolu – vznikla v USA
- Mateřská škola s programem podpory zdraví – vznikla v ČR⁶¹

3.3 Internátní mateřská škola

Mateřské školy jsou zřizovány jako instituce s péčí celodenní (ta převažuje) či polodenní, nebo internátní. Mateřská škola s celodenním provozem poskytuje dětem vzdělávání déle než 6,5 hodiny denně, nejdéle však 12 hodin denně. Mateřská škola s polodenním provozem poskytuje dětem vzdělávání nejdéle 6,5 hodiny denně a mateřská škola s internátním provozem poskytuje dětem celodenní vzdělávání i noční péči. Přičemž v mateřské škole s internátním provozem je možné zřídit třídy s celodenním nebo polodenním provozem a v mateřské škole s celodenním provozem je možné zřídit třídy s polodenním nebo internátním provozem.⁶²

⁶⁰ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006, s. 35–36. [cit. 2013-04-01]. Dostupné na WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>. ISBN 80-87000-00-5.

⁶¹ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 71–72.

⁶² Srov. *Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání*. Sbírka zákonů 2005, částka 4 (2005).

Když se řekne „internátní školka“, mohlo by nás napadnout, že jde o pozůstatek z „dob minulých“, o instituci, která v dnešní době nemá co dělat. Ale opak je pravdou, protože většina rodičů má problémy s hlídáním dětí v souvislosti se svým zaměstnáním (dojíždění, směnnost, prodloužená pracovní doba) a jediným východiskem z jejich náročné situace se pak jeví právě internátní mateřská škola. Internátní školky jsou ve většině případů samostatné objekty, u nichž se předpokládá celodenní provoz zahrnující výuku, hry, vycházky a odpočinek (spánek) dětí. Veřejné mateřské školy zřizuje kraj, obec nebo svazek obcí, soukromé zřizuje buď fyzická, nebo právnická osoba. Vzdělávání v posledním ročníku mateřské školy zřizované státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí se poskytuje bezúplatně.

Internátní mateřské školy pomáhají především rodičům, kteří mají neobvyklé zaměstnání nebo matkám samoživitelkám. Rodiče dětí využívajících večerní a noční provoz mají možnost přivádět své dítě do mateřské školy podle svých potřeb, což je velká výhoda.

Internátní mateřské školy se zřizují na základě vyhlášky č. 14/2005 Sb. ze dne 29. prosince 2004 o předškolním vzdělávání, která nařizuje toto:

- 1) *„Mateřská škola s internátním provozem poskytuje dětem celodenní i noční péči; v mateřské škole s internátním provozem je možné zřídit třídy s celodenním nebo polodenním provozem.*
- 2) *V rámci mateřské školy s celodenním provozem je možné zřídit třídy s polodenním provozem nebo internátním nebo nepravidelným provozem.“*⁶³

Ve většině internátních školek jsou děti rozděleny do tříd s celodenním provozem a tříd s internátním provozem. Internátní děti mají také svou třídu, hernu, ložnici a umývárnu. Provozní doba internátních mateřských škol bývá od pondělí 6:00 – 7:00 do pátku 18:00 – 19:30 hodin.

Internátní mateřské školy mají tyto druhy provozů:

- celodenní od 7:00 do 17:00, od 6:30 do 18:00 hodin
- prodloužený od 7:00 do 19:00, od 6:30 do 18:30 hodin s večerí
- večerní od 18:00 do 19:30 hodin

⁶³ Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání. Sbírka zákonů 2005, částka 4 (2005).

- noční od 19:30 do 6:30, od 18:30 do 6:00 hodin

Úplata za předškolní vzdělávání pro děti v internátním provozu se pohybuje kolem 500,- Kč – 1500,- Kč měsíčně. Úplata za školní stravování v internátní třídě činí kolem 50,- Kč na den.

Režim dne v internátní mateřské škole bývá následující:

- 6:00 – 7:30 vstávání, ranní hygiena (doba trvání 30 minut)
- 6:30 – 8:00 snídaně (doba trvání 30 minut)
- 7:00 – 9:15 spontánní hry a činnosti dětí, individuální práce (doba trvání 1,5 hodiny)
- 8:45 – 9:30 dopolední svačina (doba trvání 15 minut)
- 9:00 – 10:00 integrované bloky vzdělávacích činností (doba trvání 30–45 minut)
- 9:30 – 12:00 pobyt venku, hygiena (doba trvání 2 hodiny)
- 11:30 – 13:00 oběd, hygiena, příprava na odpočinek (doba trvání 30–60 minut)
- 12:15 – 14:30 polední odpočinek, náhradní činnosti dětí (doba trvání 1,5–2 hodiny)
- 14:15 – 14:45 vstávání, hygiena, oblékání (doba trvání 15 minut)
- 14:30 – 14:45 odpolední svačina (doba trvání 15 minut)
- 14:45 – 18:00 spontánní a řízená vzdělávací činnost, pobyt venku, zábavné činnosti dětí
- 17:30 – 18:30 večere (doba trvání 30 minut)
- 18:00 – 19:00 rozcházení dětí, volné hry
- 19:00 – 20:00 večerní hygiena, příprava na spánek
- 20:00 – 21:00 večerníček, četba pohádky
- 21:00 – 7:00 noční klid

Údaje o provozní době, režimu dne, úplatě za předškolní vzdělávání a stravování byly čerpány hlavně z následujících mateřských škol s internátním provozem v České republice:

- MŠ Španělská, Praha 2 (www.msspanelska.cz)
- MŠ v Zápolí, Praha 2 – provoz Na Lánech, Praha 4 (www.msvzapoli.cz)
- MŠ Stachova, Praha 4 (www.msstachova.cz)
- MŠ Přetlucká, Praha 10 (www.mspretlucka.cz)
- MŠ Večerníček, Praha 13 (www.ms-vecernicek.estranky.cz)
- MŠ Ústí nad Labem (www.iskolka.webnode.cz)

- MŠ Most (www.ms-most.cz)

Závěrem lze konstatovat, že převážná část internátních školek je státních. Mimo internátních mateřských škol v České republice funguje také téměř dvacet firemních školek a je zajímavé, že kromě soukromých společností je nabízejí i univerzity, krajské úřady nebo nemocnice (ve kterých je provoz většinou nejméně do 18. hodin).

4. Význam mateřských škol z pohledu sociální práce a rodiny

4.1 Proměny rodiny v historickém vývoji

Rodina

Rodina je „nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace, potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuit kulturního vývoje“.⁶⁴

Rodina je primární skupina, v níž se formuje osobnost dítěte již od narození, ale v níž také prožíváme všechny fáze svého života. Rodíme se a vyrůstáme v rodině orientační, později zakládáme rodinu reprodukční, ve které sami přebíráme rodičovské role. Nejvíce nás však ovlivňuje nukleární rodina, což je rodina dvougenerační, která se skládá z rodičů a dětí. Parsons, který tento termín zavedl, tvrdí, že v moderních společnostech se rozpadává soužití více generací pod jednou střechou, mladí odcházejí od rodičů a zakládají si svou vlastní domácnost.⁶⁵

Hlavními funkcemi rodiny, které plní současná rodina, jsou: biologická a reprodukční (včetně funkce ochranné), emocionální funkce a tvorba domova, ekonomická, socializační a výchovná.⁶⁶

Rodina je základním činitelem demografického vývoje, sociální struktury, kulturní i ekonomické. Rodina je nejen skupinou, ale zároveň i institucí, která zajišťuje kontinuitní i diskontinuitní společenské procesy, pro jedince i společnost zabezpečuje ty

⁶⁴ KLENER, P. et al. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 940.

⁶⁵ Srov. HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 67.

⁶⁶ Srov. Tamtéž, s. 68.

nejzákladnější funkce, které zprostředkovává mezi jednotlivci a společností. Právě proto je rodina právem předmětem silné sociální kontroly.⁶⁷

Historie rodiny

V průběhu 18. a 19. století, v době průmyslové revoluce, došlo k technologickému a ekonomickému rozvoji, který postupně likvidoval rodinná hospodářství a tím proměnil většinu mužů z hospodářů, řemeslníků a živnostníků na zaměstnance a dělníky. Z mužů, kteří dosud byli považováni za přirozené hlavy rodin, se většinou stali živitelé rodin. Z hospodyněk se staly ženy v domácnosti a většina žen z nižších vrstev pracovala jako služka nebo jako dělnice v továrně. Ženy ze středních vrstev začaly rozvíjet hnutí za ženskou emancipaci, vzdělání a zrovnoprávnění v profesní a zaměstnanecké sféře.⁶⁸

V druhé polovině 20. století skoro všichni práceschopní muži a radikálně rostoucí podíl žen začali plnit své profesní role mimo rodinu. Rodina se ekonomicky ve srovnání s rodinou tradiční společnosti a počátku průmyslové revoluce oslabuje. Profesní život mužů a žen není již přímo věcí rodiny, ale uplatnění jedinců v činnosti v jiných skupinách. Oddělením pracovní aktivity se z rodiny vyděluje významná část každodennosti každého z jejich členů. Členové rodiny se začínají scházet čím dál tím méně, jejich zájmy, postoje a orientace spjaté s profesí a do jisté míry i svolným časem jsou stále více různorodé.⁶⁹

V druhé polovině dvacátého století „prohlubující se dělba práce a rozvoj speciálních institucí vyvlastnily rodině řadu jejích tradičních funkcí. Nejprve došlo k odluce bydliště a pracoviště a rodině se vzdálil námezdně zaměstnaný muž. Škola převzala od rodiny vzdělávání dětí a masmédiá zrušila monopol rodiny na jejich socializaci k respektovaným hodnotám a správnému životnímu stylu. Lékaři, nemocnice a síť sociálních zařízení převzaly od rodiny péči o nemocné, staré a postižené. Rodině zůstal konsum, zábava a citové bezpečí, z čehož jen v tom posledním je ještě nenahraditelná.“⁷⁰

Padesátá léta bývají označovaná za jakýsi retro-čas. Rodina se pokusila obnovit své ústřední postavení ve společnosti i svou obvyklou vnitřní harmonii a funkční

⁶⁷ Srov. HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*, s. 67–68.

⁶⁸ Srov. Tamtéž, s. 71.

⁶⁹ Srov. Tamtéž, s. 72–73.

⁷⁰ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1999, s. 20.

uspořádání, která však v realitě asi ani neexistovala. Na konci šedesátých let započal trend ve snižování počtu dětí v rodině a značně se začal zvyšovat počet rozvodů.⁷¹

Koncem padesátých let ženy začínají hromadně opouštět domácnost a jejich profesní kariéra pro ně začíná být stejně důležitá jako pro muže. Mateřství, které bylo jejich celoživotním údělem, se nyní již stává sice významnou, ale v prodlužujícím se životě už jen poměrně krátkou epizodou. Od poloviny šedesátých let se začala snižovat porodnost a nejčastějším typem rodiny se stala rodina s jedním dítětem. Rodina ztratila monopol na plození dětí a v podstatě přestala mít děti.⁷²

Po sovětské okupaci se populace, znechucena špatnou atmosférou probíhající „normalizace“ stáhla do rodin. Silná generace potencionálních matek z poválečného boomu současně procházela obdobím rozhodování o druhém a třetím dítěti. Tyto vlivy způsobily jednu z největších populačních vln v české demografické historii.⁷³

Svobodná společnost po roce 1989 znamenala pro společnost další šok, který tentokrát působil opačným směrem. Veřejný prostor se otevřel a nabídl nové možnosti, mladá generace náhle mohla cestovat, podnikat a i studium se stalo dostupnějším, kdežto mít děti znamenalo vyšší náklady. Proto české ženy podobně jako jejich vrstevnice v celé západní civilizaci přestaly na mateřství spěchat a své první děti začaly mít v pozdějším věku.⁷⁴

V současné době vzrůstá podíl bezdětných párů, ale přesto však většina lidí za hlavní prioritu svého života nadále pokládá založení šťastné rodiny.⁷⁵

4.2 Vstup žen na trh práce

V průběhu druhé poloviny dvacátého století jednou z nejvýznamnějších změn v rozvinutých průmyslových společnostech byl přechod od rodin s jedním výdělečně činným členem k rodinám, kde vydělávají oba partneři, jelikož u většiny rodin dnes příjem jednoho člena nestačí na udržení obvyklého životního standardu. Růst zaměstnanosti žen a zvláště žen s malými dětmi byl významným rysem evropského trhu v posledních desetiletích minulého století, společně s restrukturalizací trhu práce a ekonomiky. V České republice ženy stále častěji opouštějí svá zaměstnání z osobních

⁷¹ Srov. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*, s. 18–19.

⁷² Srov. Tamtéž, s. 21.

⁷³ Srov. Tamtéž, s. 23.

⁷⁴ Srov. Tamtéž, s. 23–24.

⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 24.

a rodinných důvodů, než muži, ale když tyto důvody (jako např. mateřská dovolená) pominou, mají problémy se do práce vrátit. Vstup žen na trh práce vede k jejich slábnoucí potenci k angažovanosti v rodině. Ženy zaměstnáním získávají vlastní příjem, a tím i větší míru autonomie v rodině, zvyšuje se však jejich závislost na trhu práce i na sociálním státu. To je také nutí hledat rovnováhu mezi rodinným a pracovním životem. Především to však platí pro matky, které vychovávají své dítě samy, bez partnera.⁷⁶

4.3 Harmonizace práce a rodiny

Napětí mezi rodinou a zaměstnáním se v dnešní době stává velmi častým tématem debat nejen uvnitř jednotlivých rodin, ale i na politické scéně a v podnikatelských kruzích. Hovoří se o potřebě harmonizovat vztah mezi zaměstnáním a rodinou a o způsobech, jak to efektivně učinit. V pozadí zvýšené pozornosti věnované harmonizaci vztahu mezi rodinou a zaměstnáním stojí zájmy hlavních sociálních aktérů, kterými jsou osoby žijící v různých formách rodinného života, odbory, zaměstnavatelé a stát. Trh práce, rodina a stát jsou tři vzájemně se ovlivňující významné prvky současné společnosti, které v posledních desetiletích prošly významnými strukturálními změnami, spojenými se změnami společenských hodnot a norem, které se promítly do podmínek života jednotlivých rodin a i do preferencí jejich členů.⁷⁷

„Rodina se tak stává místem, kde se trvale žongluje mezi požadavky povolání, tlaky na vzdělání, povinnostmi vůči dětem a jednotvárnou domácí prací.“⁷⁸

V otázkách harmonizace rodiny a zaměstnání jsou diskutována především tři hlediska, která rozhodují o strategii rodiny. Je to dělba práce mezi partnery (péče o děti a domácnost), jakým způsobem bude zajištěna péče o děti a jako třetí je forma zapojení na pracovním trhu. Zde se jedná zejména o načasování a rozsah zapojení žen (protože na nich reálně spočívá hlavní tíha neplacené práce v domácnosti).⁷⁹

Další možností jak uspokojit požadavky obou sfér vedle přerozdělení péče o děti mezi partnery nebo zapojení další osoby či instituce do péče o děti, je zkrácený pracovní úvazek alespoň jednoho z partnerů.⁸⁰

⁷⁶ Srov. SIROVÁTKA, T. et al. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. 1. vyd. Brno: Albert, 2006, s. 27.

⁷⁷ Srov. Tamtéž, s. 19–20.

⁷⁸ BECK, U. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2004, s. 118.

⁷⁹ Srov. SIROVÁTKA, T., HORA, O. (eds.) *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. 1. vyd. Brno: Albert, 2008, s. 77.

⁸⁰ Srov. Tamtéž, s. 81.

Řešení problému harmonizace rodiny a zaměstnání a s ní související otázka role sociální politiky se v posledních letech dostává do centra zájmu společenských věd. Sociální změny v oblasti formování a života rodiny, proměny generových vztahů, zvyšování účasti žen ve vzdělávání, na trhu práce a ve veřejné sféře, a to vše souběžně s hodnotovými posuny zaznamenanými v (post)moderních společnostech. Současné (post)moderní společnosti potřebují naléhavě jak zaměstnanost žen, tak i vyšší fertilitu.⁸¹

Stejně tak jako v některých postkomunistických zemích i v České republice položila rodinná politika po roce 1989 velký důraz na přenesení péče o děti do rodin. Proto byl tento trend označen jako re-familializace nebo jako postkomunistický model, který je charakterizován rozvinutou sítí institucí péče o děti ve věku od 3 do 6 let, zejména potom akcentem na dávky, rodičovský příspěvek a dlouhou rodičovskou dovolenou, ale také i vysokou zaměstnaností žen.⁸²

4.4 Prorodinná opatření státu

V roce 1970 byl zaveden rodičovský příspěvek (do r. 1989 nazýván jako mateřský příspěvek), který pobíraly ženy pečující o dítě do jednoho roku věku dítěte. V roce 1971 byl tento příspěvek o rok prodloužen do dvou let věku dítěte. Od roku 1985 mohl pobírat rodičovský příspěvek i osamělý otec. V roce 1988 byla prodloužena doba poskytování rodičovského příspěvku do tří let věku dítěte, ale pouze v případě, že žena pečovala ještě o další dítě. Od roku 1990 má na tento rodičovský příspěvek nárok jak matka, tak i otec dítěte. V roce 1995 se doba poskytování rodičovského příspěvku prodloužila až do čtyř let věku dítěte při současném omezení možnosti institucionální péče o děti do tří let.⁸³

Jestliže žena preferuje dřívější návrat do zaměstnání, než ve třech letech dítěte, musí dítěti zajistit jinou péči, než institucionální (tzn. většinou zapojit partnera a zejména prarodiče, příp. další výpomoc). Jelikož současné možnosti institucionální péče nejsou zdaleka ideální a do mateřských školek může být dnes problematické umístit jak dítě před dosažením tří let, tak i dítě mezi třetím a čtvrtým rokem. Je to dáno především tím, že současná poptávka po místech ve školkách převyšuje jejich nabídku.

⁸¹ Srov. SIROVÁTKA, T., HORA, O. (eds.) *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*, s. 65.

⁸² Srov. Tamtéž, s. 66.

⁸³ Srov. KŘÍŽKOVÁ, A. et al. (eds.) *Práce a péče*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2008, s. 30–32.

Jednou z variant péče o dítě jsou také jesle a placená pečovatelka. Ty jsou však považovány až za poslední vhodnou variantu péče.⁸⁴

Za velkou bariéru dřívějšího návratu na trh práce můžeme tedy považovat nedostatek zařízení péče o děti mladší tří let, ale svou roli zde hraje právě i stále převládající nedůvěra české společnosti v kvalitu těchto zařízení (jako jsou např. jesle).⁸⁵

Výzkumy ukazují, že především ženy pracující jako osoby samostatně výdělečně činné využívají soukromých služeb hlídání dětí (tzv. „paní na hlídání“). Těmto službám by se nevyhýbaly ani další ženy, bohužel si však tyto služby z finančních důvodů nemohou dovolit.⁸⁶

Do péče o dítě se zapojují také prarodiče, kteří jsou pro sladění práce a rodiny nezbytnou pomocnou silou, ale míra jejich zainteresovanosti je stále více limitována řadou faktorů. Jedná se především o jejich ambice, které souvisí s prodlužováním věku života a doby jejich ekonomické aktivity, posunem narození jejich vnoučat atd.⁸⁷

V Národní koncepci rodinné politiky České republiky, vytvořené v roce 2005 Ministerstvem práce a sociálních věcí, je uvedeno, že „*péče o dítě a domácnost musí být postavena na úroveň výkonu zaměstnání, což se musí v neposlední řadě projevit i ve finančním ohodnocení takové péče*“. V této koncepci je zosobněna snaha státu zmírnit rozdíly v životní úrovni domácnosti, které nemají děti a rodičů, kteří vynakládají svůj čas a prostředky na výchovu příští generace. Z tohoto důvodu je významná část rodinných dávek spojena s narozením dítěte a obdobím jeho prvních let, kdy je rodina často zabezpečena jen jedním pracovním příjmem nebo je odkázána pouze na pomoc státu. Protože funkce, které kdysi tradičně plnila rodina, převzaly do značné míry formální organizace, potažmo stát, je dnes důležitá existence státní finanční pomoci.⁸⁸

Finanční pomoc rodinám se odehrává v oblasti daňových opatření a v oblasti systému sociálního zabezpečení. V rámci systému státní sociální podpory na základě

⁸⁴ Srov. SIROVÁTKA, T., HORA, O. (eds.) *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*, s. 190–191.

⁸⁵ Srov. Tamtéž, s. 191.

⁸⁶ Srov. Tamtéž, s. 195.

⁸⁷ Srov. Tamtéž, s. 199.

⁸⁸ Srov. CHALOUPKOVÁ, J. (ed.) *Proměny rodinných a profesních startů*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2010, s. 83.

zákona č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, se poskytují následující dávky: příravek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné.⁸⁹

Na základě provedených výzkumů v České republice jsou pro muže a ženy nejvýznamnějšími opatřeními sociální a rodinné politiky, které nejenom usnadňují rodičovství, péči o děti a jejich výchovu, ale zároveň také umožňují lépe kombinovat uplatnění na trhu práce a rodinné povinnosti. Těmito opatřeními jsou především: prodloužení placené mateřské dovolené s náhradou ve výši 90 % předchozího platu, snížení daní pro osoby s nezaopatřenými dětmi, podstatné zvýšení příraveků na děti, snížení nákladů na vzdělání dětí, cenově dostupné bydlení pro rodiny s dětmi, podpora pružné a zkrácené pracovní doby, zvýšení počtu jeslí a mateřských škol, důraznější opatření proti nezaměstnanosti atd.⁹⁰

⁸⁹ Srov. *Zákon č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2013-04-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2>>.

⁹⁰ Srov. SIROVÁTKA, T., HORA, O. (eds.) *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*, s. 90–91.

5 Praktická část

Praktická část se zabývá kvantitativním výzkumem, který byl realizován u rodičů dětí z mateřských škol v Českých Budějovicích za účelem zjištění jejich zájmu o internátní školku. Dále se praktická část zabývá důvodem umístění dětí do internátní školky či důvodem nezájmu o internátní školku a částkou, kterou by rodiče byly ochotni zaplatit za nadstandardní dobu pobytu dítěte v mateřské škole. Kvantitativní výzkum byl realizován v Českých Budějovicích z důvodu praktického ověření námětu rodičů, kteří kontaktovali Magistrát v Českých Budějovicích za účelem zprovoznění internátní mateřské školy.

5.1 Cíl kvantitativního výzkumu

Cílem kvantitativního výzkumu je zjistit míru zájmu rodičů dětí z mateřských škol v Českých Budějovicích o internátní školku.

5.2 Hypotézy

K realizaci výzkumného projektu byly stanoveny tyto hypotézy:

H1: Předpokládám, že večerního provozu internátní školky by využilo alespoň 10 % rodičů.

H2: Předpokládám, že nočního provozu internátní školky by využilo do 5 % rodičů.

H3: Předpokládám, že celodenního provozu internátní školky by využilo do 5 % rodičů.

H4: Předpokládám, že vícedenního provozu internátní školky by využilo do 5 % rodičů.

H5: Předpokládám, že více jak 80 % rodičů by internátní školku vůbec nevyužilo.

H6: Předpokládám, že rodiče by využili vybrané služby internátní MŠ 1–2x nebo 3–4x za měsíc.

H7: Předpokládám, že nejčastějším důvodem zájmu pro umístění dítěte do internátní školky bude zaměstnání rodičů.

H8: Předpokládám, že nejvíce častým důvodem nezájmu o internátní školku bude to, že se o dítě postarají prarodiče nebo sourozenci.

H9: Předpokládám, že alespoň 40 % rodičů by tuto službu chtělo bezplatně.

5.3 Teoretická východiska k jednotlivým hypotézám

H1: Vychází z předpokladu, že lidé dnes mají dlouhou pracovní dobu až do večerních hodin, a proto pro ně bude výhodné si dítě vyzvednout i po 17 hodině. Dále vychází ze získaných informací od Magistrátu města České Budějovice, podle kterých by někteří rodiče měli o internátní mateřskou školu zájem. Počet rodičů, kteří o internátní školku projevují zájem, však není znám.⁹¹

H2: Vychází z předpokladu, že nočního provozu využijí především lidé, kteří pracují ve směnném provozu nebo jejichž práce obnáší služební cesty a mají občas problém zařídit si hlídání pro své děti. Rovněž vychází ze získaných informací od Magistrátu města České Budějovice (viz H1).

H3: Vychází z předpokladu, že celodenního provozu využijí zejména matky samoživitelky, rodiče zaměstnaní ve dvousměnném a jednosměnném provozu, ale i v případě služebních cest či nemoci v rodině. Vychází také ze získaných informací od Magistrátu města České Budějovice (viz H1).

H4: Vychází z předpokladu, že vícedenního provozu by využil velice malý počet rodičů, jelikož převážná část rodičů chce být s dítětem každý den. Taktéž vychází ze získaných informací od Magistrátu města České Budějovice (viz H1).

H5: Vychází z předpokladu, že by rodiče internátní školku vůbec nevyužili, jelikož mají možnost využít jiné alternativy. Jedná se především o hlídání dětí prarodiči, sourozenci a jinými příbuznými nebo známými osobami. Též vychází ze získaných informací od Magistrátu města České Budějovice (viz H1).

H6: Vychází z předpokladu, že rodiče využijí vybranou službu jen v případech, kdy se o dítě nemůže nikdo z rodiny ani známých postarat a oni nemají jinou možnost, než ho dát do internátní mateřské školy. Vychází také z mé vlastní zkušenosti, jelikož mám tři malé sourozence, z nichž jedno z nich stále ještě navštěvuje mateřskou školu.

H7: Vychází z předpokladu, že největší zájem o umístění dítěte do internátní školky mají zejména rodiče, kteří nechtějí přijít o zaměstnání, které jim však znemožňuje plně se o dítě starat.

H8: Vychází z předpokladu, že důvodem nezájmu o internátní školku je ten, že tuto službu vůbec nebudou potřebovat, jelikož jim dítě pohlídají prarodiče, sourozenci,

⁹¹ Mgr. Bc. Dagmar Koubová – ústní sdělení (vedoucí Odboru školství a tělovýchovy Magistrátu města České Budějovice) dne 5. listopadu 2012.

sousedka nebo hlídací služba. Dalším důvodem nezájmu bude také ten, že matka je na mateřské či rodičovské dovolené nebo rodiče nebudou mít dostatek finančních prostředků.

H9: Vychází z předpokladu, že v dnešní době, při současné ekonomické situaci a nezaměstnanosti v naší republice, by mnoho rodičů chtělo poskytování služeb mateřských škol zcela zdarma.

5.4 Metodika výzkumu

K průzkumu jsem použila matematicko-statistickou metodu, kterou jsem uskutečnila pomocí kvantitativní techniky dotazníku, metodou dotazování. Základní technikou pro sběr dat byl vybrán dotazník vlastní konstrukce (viz Příloha). Dotazník (viz Příloha) obsahuje 15 otázek, z čehož otázky č. 2–8 neslouží pro moji bakalářskou práci. Byly kladeny 4 otevřené otázky, 1 uzavřená a 3 identifikační. Cílovou skupinou dotazovaných respondentů byli rodiče tří až pětiletých dětí z mateřských škol v Českých Budějovicích. Za pomoci osobního dotazování, které prováděli studenti a studentky z 2. ročníku, jsem získala z 1224 rozdaných dotazníků 1187 relevantních dotazníků, což znamená 97 % návratnost. Sběr dat byl prováděn přímo v mateřských školách v Českých Budějovicích v měsíci listopadu a prosinci roku 2012.

6 Výsledky

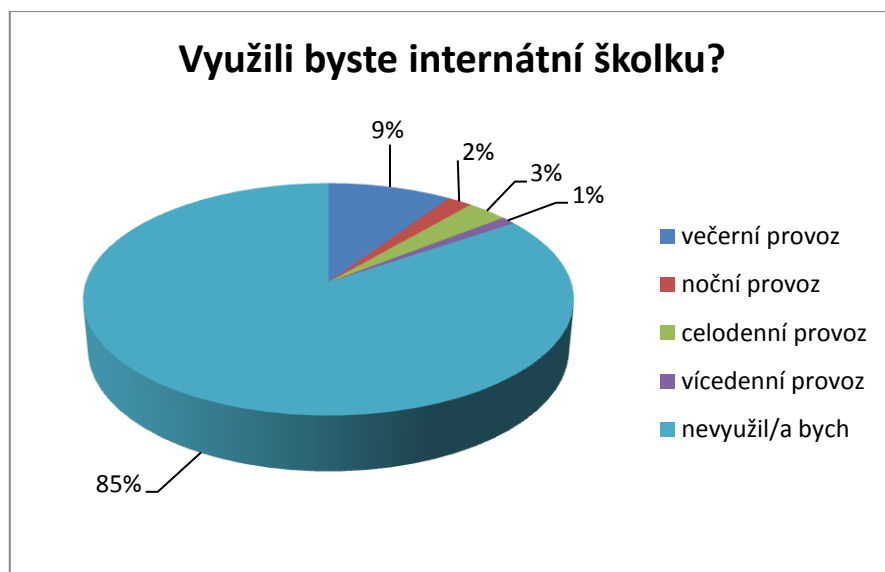
Tabulka č. 1 k otázce č. 1: *Kolik let je Vašemu dítěti?*

Věk dítěte	v %
3 roky	29
4 roky	36
5 let	35

Zdroj: vlastní výzkum, N= 1187

Z tabulky vyplývá, že rodiče mají ve školce nejvíce čtyřletých dětí (36 %), poté pětiletých (35 %) a nejméně tříletých (29 %).

Graf č. 1 k otázce č. 9: *Využili byste internátní školku?*

Zdroj: vlastní výzkum, N= 1187

Z dotazníkového šetření vyplývá, že 85 % rodičů by internátní školku vůbec nevyužilo, 9 % rodičů by využilo večerního provozu, 3 % by využila celodenního provozu, 2 % by využila nočního provozu a 1 % rodičů by využilo vícedenního provozu.

Tabulka č. 2 k otázce č. 10: *Kolikrát za měsíc byste využili Vámi vybrané služby internátní MŠ?*

Večerní provoz	v %
1–2x	33
2–3x	4
3–4x	19
5–6x	7
7–8x	9
9–10x	10
11–15x	3
16–20x	11
dle potřeby	4

Zdroj: vlastní výzkum, N= 1187

Tabulka ukazuje, kolikrát za měsíc by rodiče, kteří odpověděli na otázku. č. 9, že by využili večerního provozu internátní školky využívali tuto službu. Nejvíce rodičů by večerního provozu využívalo 1–2x za měsíc (33 %) nebo 3–4x (19 %) za měsíc. Poměrně dost rodičů by tuto službu využívalo skoro celý měsíc, což znamená 16–20x (11 %) za měsíc nebo polovinu měsíce, což je 9–10x za měsíc (10 %).

Tabulka č. 3 k otázce č. 10: *Kolikrát za měsíc byste využili Vámi vybrané služby internátní MŠ?*

Noční provoz	v %
1–2x	38
2–3x	5
3–4 x	19
3–5x	24
10x	5
16x	9

Zdroj: vlastní výzkum, N=1187

Tabulka ukazuje, kolikrát za měsíc by rodiče, kteří odpověděli na otázku č. 9, že by využili nočního provozu internátní školky využívali tuto službu. Odpovědi ukazují, že nejvíce by rodiče využili nočního provozu 1–2x za měsíc (38 %), 3–5x za měsíc (24 %) a 3–4x (19 %) za měsíc.

Tabulka č. 4 k otázce č. 10: *Kolikrát za měsíc byste využili Vámi vybrané služby internátní MŠ?*

Celodenní provoz	v %
1–2x	44
3–4x	17
4–5x	6
5–6x	15
8x	3
10x	6
20x	6
dle potřeby	3

Zdroj: vlastní výzkum, N= 1187

Tabulka ukazuje, kolikrát za měsíc by rodiče, kteří odpověděli na otázku. č. 9, že by využili celodenního provozu internátní školky využívali tuto službu. Z tabulky jasně vyplývá, že celodenního provozu by rodiče využili nejvíce 1–2x za měsíc (44 %). Mnoho rodičů by této služby využilo 3–4x za měsíc (17 %), ale také 5–6x za měsíc (15 %).

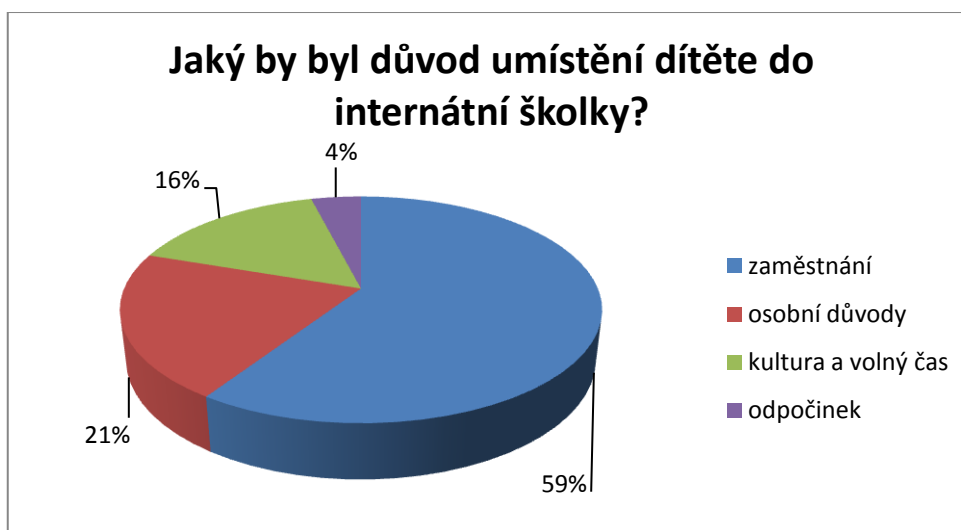
Tabulka č. 5 k otázce č. 10: *Kolikrát za měsíc byste využili Vámi vybrané služby internátní MŠ?*

Vícedenní provoz	v %
1–2x	20
3–4x	20
5–6x	20
7–8x	20
10x	10
20x	10

Zdroj: vlastní výzkum, N= 1187

Tabulka ukazuje, kolikrát za měsíc by rodiče, kteří odpověděli na otázku. č. 9, že by využili vícedenního provozu internátní školky využívali tuto službu. Z tabulky vyplývá, že 20 % rodičů by vícedenního provozu využívalo 1–2x, 3–4x, 5–6x a 7–8x za měsíc. Polovinu měsíce a celý měsíc by tuto službu využilo 10 % rodičů.

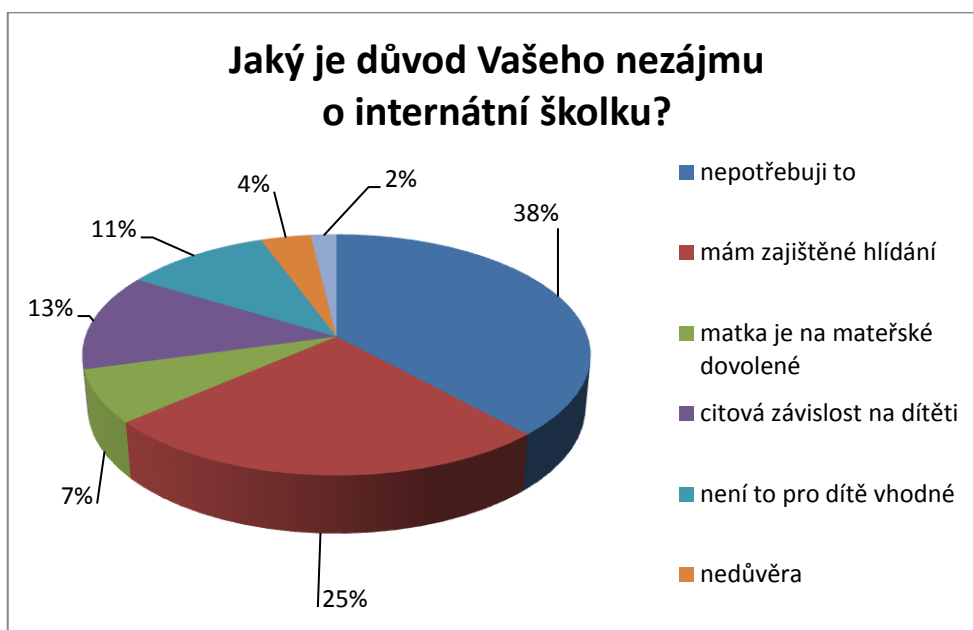
Graf č. 2 k otázce č. 11: *Jaký by byl důvod umístění dítěte do internátní školky?*

Zdroj: vlastní výzkum, N=1187

Výsledky této otázky ukazují, že 59 % rodičů by své dítě umístilo do internátní školky z důvodu svého zaměstnání. Dalším důvodem, umístění dítěte do internátní školky byly osobní důvody, což uvedlo 21 % rodičů, 16 % rodičů uvedlo jako svůj důvod kulturu a volný čas a 4 % rodičů uvedla odpočinek.

Graf č. 3 k otázce č. 12: *Jaký je důvod Vašeho nezájmu o internátní školku?*

Zdroj: vlastní výzkum, N= 1187

Odovědi dokazují, že nejvíce rodičů internátní školku vůbec nepotřebuje (38 %) anebo má zajištěné hlídání (25 %). Dalším důvodem nezájmu rodičů o internátní školku byla citová závislost na dítěti (13 %), hned poté nevhodnost pro dítě (11 %). Jako další důvody rodiče uvedli, že matka je na mateřské dovolené (7 %), nemají důvěru (4 %) nebo nemají dostatek financí (2 %).

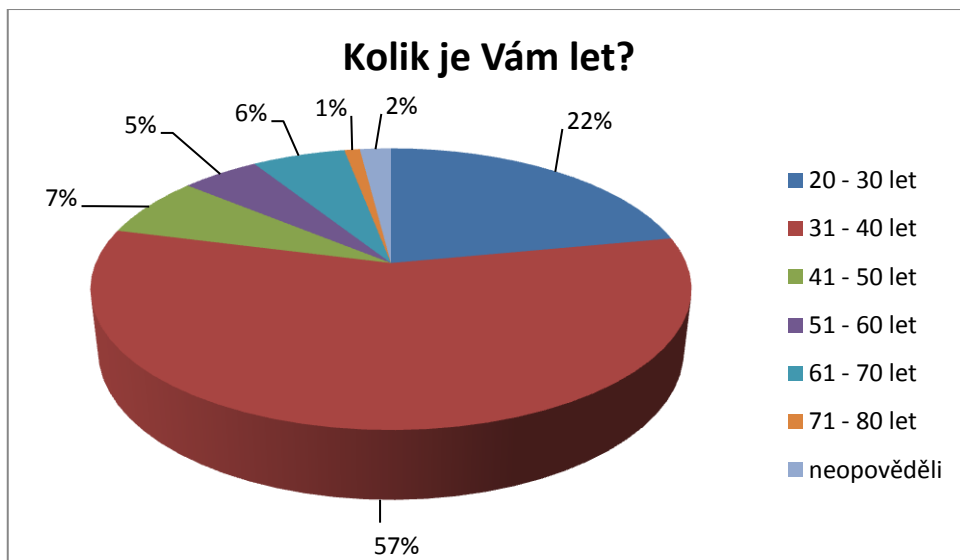
Tabulka č. 6 k otázce č. 13: *Jakou částku byste byli ochotni zaplatit za každou hodinu pobytu dítěte v MŠ po 17h?*

Částka	v %
Zdarma	45
50 Kč	13
100 Kč	13
10–50 Kč	8
50–100 Kč	12
100–150 Kč	4
160–200 Kč	2
250 Kč a více	1
Neví	2

Zdroj: vlastní výzkum, N= 1187

Výsledky této otázky jasně ukazují, že více než třetina rodičů by chtěla pobyt dítěte po 17. hodině v mateřské škole zdarma (45 %). Další nejčastější odpovědí byla částka 50 Kč (13 %) nebo 100 Kč (13 %) za hodinu. Častou odpovědí byla také částka, která se pohybuje v rozmezí od 50 Kč do 100 Kč za hodinu (12 %) a částka od 10 Kč do 50 Kč za hodinu (8 %).

Graf č. 4 k otázce č. 14: *Kolik je Vám let?*

Zdroj: vlastní výzkum, N= 1187

Více než polovina dotazovaných respondentů uvedla svůj věk mezi 31–40 lety (57 %). Mnoho respondentům však bylo i mezi 20–30 lety (22 %).

Tabulka č. 7 k otázce č. 15: *Pohlaví respondentů*

Pohlaví respondenta	v %
žena	75
muž	25

Zdroj: vlastní výzkum, N= 1187

Z tabulky vyplývá, že 75 % respondentů bylo ženského pohlaví a 25 % mužského pohlaví.

7 Verifikace hypotéz

K hypotéze č. 1, jež zněla: „*Předpokládám, že večerního provozu internátní školky by využilo alespoň 10 % rodičů.*” se vztahovala otázka číslo 9: „*Využili byste internátní školku?*” s odpovědí „*a) ano, využil/a bych večerního provozu*”.

Z výzkumu vyplývá, že z dotazníků, které se vrátily, by o večerní provoz internátní školky mělo zájem pouze 9 % rodičů. Zjištěné výsledky tedy nepotvrdily moji hypotézu.

Hypotéza č. 2 byla: „*Předpokládám, že nočního provozu internátní školky by využilo do 5 % rodičů.*” korelovala s otázkou číslo 9: „*Využili byste internátní školku?*” s odpovědí „*b) ano, využil/a bych nočního provozu*”.

O noční provoz internátní školy by podle průzkumu byl ještě menší zájem než o večerní provoz, což dokazují pouze 2 % kladných odpovědí rodičů. Tato hypotéza se tedy potvrdila.

Hypotéza č. 3 byla: „*Předpokládám, že celodenního provozu internátní školky by využilo do 5 % rodičů.*” Tuto hypotézu měla potvrdit či vyvrátit otázka číslo 9: „*Využili byste internátní školku?*” s odpovědí „*c) ano, využil/a bych celodenního provozu*”.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že celodenního provozu internátní mateřské školky by chtělo využít 3 % rodičů. Moje hypotéza byla tedy potvrzena.

Hypotéza č. 4 byla: „*Předpokládám, že vícedenního provozu internátní školky by využilo do 5 % rodičů.*” Tuto hypotézu zrcadlí otázka číslo 9: „*Využili byste internátní školku?*” s odpovědí „*d) ano, využil/a bych vícedenního provozu*”.

Tato hypotéza se potvrdila, jelikož na základě odpovědí respondentů bylo zjištěno, že o vícedenní provoz internátní školky má zájem pouze 1 % rodičů.

Hypotéza č. 5 byla: „*Předpokládám, že více jak 80 % rodičů by internátní školku vůbec nevyužilo.*” Této hypotéze odpovídá otázka číslo 9: „*Využili byste internátní školku?*” s odpovědí „*d) ne, nevyužil/a bych*”.

Z 1187 odevzdaných dotazníků vyplynulo, že by internátní školku využilo pouze 15 % rodičů a 85 % rodičů by jí vůbec nevyužilo, čímž se potvrdila i moje hypotéza.

Hypotéza č. 6 byla: „*Předpokládám, že rodiče by využili vybrané služby internátní MŠ 1–2x nebo 3–4x za měsíc.*” k této hypotéze byla zpracována otázka číslo 10: „*Kolikrát za měsíc byste využili Vámi vybrané služby internátní MŠ?*”

Z odpovědí na otázku č. 10, by nejvíce rodičů využívalo vybrané služby internátní školky 1–2x měsíčně nebo 3–4x. Tato hypotéza se tudíž potvrdila.

Hypotéza č. 7 byla: „*Předpokládám, že nejčastějším důvodem zájmu pro umístění dítěte do internátní školky bude zaměstnání rodičů.*” reflektovala otázka č. 11: „*Jaký by byl důvod umístění dítěte do internátní školky?*”

Výsledky výzkumu potvrdily, že rodiče mají zájem o internátní školku zejména z důvodu svého zaměstnání, což uvedlo 59 % respondentů. Dalšími důvody zájmu byly osobní důvody, kultura a volný čas a také odpočinek. Tato hypotéza byla provedeným výzkumem také potvrzena.

Hypotéza č. 8 byla: „*Předpokládám, že nejvíce častým důvodem nezájmu o internátní školku bude to, že se o dítě postarají prarodiče nebo sourozenci.*” k této hypotéze koresponduje otázka č. 12: „*Jaký je důvod Vašeho nezájmu o internátní školku?*”

Na základě odpovědí rodičů bylo zjištěno, že většina z nich internátní školku vůbec nepotřebuje (38 %), na druhém místě bylo uvedeno, že mají zajištěné hlídání (25 %) a to hlavně prarodiči a sourozenci. Hypotéza byla tedy vyvrácena.

Hypotéza č. 9 byla: „*Předpokládám, že alespoň 40 % rodičů by tuto službu chtělo bezplatně.*” k této hypotéze odpovídá otázka č. 13: „*Jakou částku byste byli ochotni zaplatit za každou hodinu pobytu dítěte v MŠ po 17h?*”

Výsledky průzkumu ukazují, že 45 % rodičů by chtělo pobyt svého dítěte v mateřské škole po 17. hodině zcela zdarma. Ostatních 55 % dotazovaných rodičů je ochotno zaplatit za každou hodinu pobytu dítěte určitý poplatek. Nejčastěji je to 50 Kč a 100 Kč za každou hodinu pobytu dítěte v mateřské škole. Je možné konstatovat, že moje hypotéza byla průzkumem potvrzena.

8 Diskuse

Z mého průzkumu vyplývá, že většina rodičů dětí z mateřských škol v Českých Budějovicích nemá o internátní mateřskou školu vůbec zájem (viz Graf č. 1 k otázce č. 9). Přesto si myslím, že zájem rodičů o internátní školku v příštích letech vzhledem k tíživé finanční situaci rodin podstatně vzroste, protože bude nutné, aby byli zaměstnáni oba rodiče. V průběhu výzkumu jsem se snažila zjistit, jaký by byl důvod nezájmu rodičů o internátní školku (viz Graf č. 3 k otázce č. 13). Jedním z důvodů nezájmu o internátní školku je ten, že rodiče to vůbec nepotřebují, jelikož si dítě pohlídají sami nebo mají zajištěné hlídání někým z rodiny, sousedkou nebo kamarádkou popřípadě hlídací službou. Mnoho matek je také stále na mateřské nebo rodičovské dovolené, a tudíž nepotřebují hlídání od někoho jiného. Většina rodičů je také velice citově závislá na svých dětech a chce s nimi trávit co nejvíce času a mít děti doma. Někteří rodiče se také domnívají, že internátní školka není pro dítě vůbec vhodná, z důvodu toho, že jim přijde, že děti jsou na to ještě malé nebo nemají důvěru v tuto instituci. Malá část rodičů také uvedla, že nemají dostatek financí. Podle mého názoru se výsledek tohoto výzkumu dal předpokládat, neboť česká rodinná politika se soustředila v posledním desetiletí spíše na prodlužování celodenní péče matek o předškolní děti, než na podporu rozvoje institucí denní péče o předškolní děti.

Z výzkumu také vyplývá, že rodiče, kteří by využili internátní školku, by nejvíce využili večerního provozu. Nočního provozu, celodenního provozu a vícedenního provozu by využilo jen malé procento rodičů (viz Graf č. 1 k otázce č. 9). Všechny typy provozů by rodiče využili nejvíce 1–2x nebo 3–4x do měsíce (viz Tabulka č. 2, č. 3, č. 4, č. 5 k otázce č. 10) Musím říci, že výsledky zájmu o noční, celodenní a vícedenní provoz mě vůbec nepřekvapily, jelikož v Českých Budějovicích nežije tolik cizinců, kteří většinou pracují dlouho do večera a také v noci, lidé zde nemají takové zaměstnání, které by je nutilo dát děti do internátní školky a využít některý z těchto provozů, jako je tomu např. v Praze. Co mě však překvapilo je to, že večerního provozu by využilo jen malé procento rodičů. Myslela jsem si, že večerního provozu by využilo daleko více rodičů, a to především z důvodu dlouhé pracovní doby, kdy si své dítě nestihnou vyzvednout do 17 hodin, kdy většinou končí provoz mateřské školy.

Dále se ukázalo, že nejčastějším důvodem umístění dítěte do internátní školky by bylo zaměstnání rodičů (viz Graf č. 2 k otázce č. 11). Jelikož v dnešní době v mnoha zaměstnáních lidem končí pracovní doba až kolem 18. hodiny i déle a běžná mateřská

škola je otevřena nejdéle do 17. hodiny, tak by večerní provoz pro některé rodiče byl nemalou výhodou. Další velkou výhodou je to, že si dítě mohou vyzvednout už navečeřené, takže po dlouhém a náročném pracovním dni se nemusí stresovat tím, že musí dítěti rychle připravit něco k večeři. Výhodou je také to, že výše úplaty za večerní provoz je navýšena jen o malou částku. Dalším důvodem umístění dítěte do internátní školky by byly osobní důvody, kdy si lidé potřebují zařídit různé věci apod. Častým důvodem byla také kultura a volný čas, kdy si rodiče chtějí vyrazit do kina, do divadla, na večírek nebo chtějí cestovat a mít čas na svoje volnočasové aktivity. Jako další uváděli rodiče také odpočinek, což si myslím, že je naprosto pochopitelné, jelikož starost o děti a domácnost je někdy velice vyčerpávající (viz Graf č. 2 k otázce č. 11).

Dalším bodem výzkumu bylo zjistit, jakou částku by rodiče byli ochotni zaplatit za každou hodinu pobytu dítěte v mateřské škole po 17. hodině. Ukázalo se, že výzkum potvrdil moji hypotézu, že více než třetina rodičů by chtěla tuto službu bezplatně (viz Tabulka č. 6 k otázce č. 13). Myslím si, že jelikož je v dnešní době velký problém s nezaměstnaností (v roce 2012 nezaměstnanost byla průměrně 8,6 %) a ekonomickou situací v České republice, tak se není čemu divit, že rodiče chtějí poskytování služeb mateřských škol zcela zdarma. Domnívám se, že příjmově slabší rodiny by vůbec nezvládly zaplatit nadstandardní pobyt dítěte v mateřské škole.

Závěr

Internátní mateřské školy jsou ve většině případů samostatné objekty, u nichž se předpokládá celodenní provoz zahrnující výuku, hry, vycházky a odpočinek dětí.

Zřizování internátních mateřských škol se považuje za velký problém, který jednoduše řečeno byl, je a s největší pravděpodobností bude stále. Dostupnost mateřských škol a vliv médií v dnešní době hrají jednu z hlavních rolí, proč rodiče nemají zájem o internátní mateřskou školku.

Cílem mé bakalářské práce bylo teoreticky pojednat o problémech rodiny v souvislosti s předškolním vzděláváním a zaměstnáním rodičů na základě odborné literatury a praktickým výzkumným šetřením zjistit míru zájmu rodičů dětí z mateřských škol v Českých Budějovicích o internátní školku.

V teoretické části byl na základě odborné literatury popsán vývoj dítěte předškolního věku, jeho adaptace v mateřské škole a v rodině. Dále zde byla popsána mateřská škola, internátní mateřská škola a rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, podle kterého se tyto školky musí řídit. V další teoretické části se zmiňuji o významu mateřských škol z pohledu sociální práce a rodiny. Praktická část byla provedena na základě výzkumného projektu, kde jsem se snažila stanovit si příslušné hypotézy a analyzovat tak míru zájmu rodičů dětí z mateřských škol v Českých Budějovicích o internátní školku. Potvrdilo se, že většina respondentů nemá zájem o internátní školku. Co se však nepotvrdilo, je zájem o večerní provoz internátní školky. Myslela jsem si, že o tento provoz bude o něco větší zájem, než byl ve skutečnosti a to především z pracovních důvodů rodičů. Naproti tomu se ukázalo, že rodiče, kteří by o internátní školku měli zájem, by nejvíce využili právě večerního provozu. Dále jsem zjistila, že rodiče by vybrané služby internátní školky využívali 1–2x nebo 3–4x za měsíc. Také hypotéza, že nejčastějším důvodem zájmu pro umístění dítěte do internátní školky bude zaměstnání rodičů, se potvrdila. Nepotvrdilo se však, že nejvíce častým důvodem nezájmu o internátní školku bude to, že se o dítě postarají prarodiče nebo sourozenci, jelikož rodiče jako nejčastější důvod nezájmu uvedli, že ji vůbec nepotřebují. Přesto si však myslím, že rodiče uvedli nepotřebnost internátní školky, z důvodu toho, že jim dítě pohlídají prarodiče nebo sourozenci. Z výzkumu také vyplynulo, že téměř polovina rodičů by chtěla mít pobyt dětí po 17 hodině v mateřské škole zcela zdarma.

Na základě těchto výsledků a zpracování celé bakalářské práce se domnívám, že cíl mé práce byl naplněn jak v teoretické části, kde jsem popsala vše, co jsem si předsevzala, tak v praktické části, kde jsem vyzkoumala vše, co jsem potřebovala.

Vzhledem k tomu, že zřizování internátních školek je problém a patří mezi jednu z nejčastěji kritizovaných oblastí, je většina internátních školek zejména ve větších městech. Očekávám, že výsledky z výzkumného projektu budou pro Magistrát v Českých Budějovicích přínosem a věřím, že i přes malý počet zájemců o internátní školku z řad rodičů bude internátní mateřská škola v Českých Budějovicích zřízena během několika příštích let. Já osobně jsem přesvědčena o tom, že internátní mateřské školy mají budoucnost vzhledem k tomu, že finanční situace rodiny je špatná a rodiny si většinou nemohou dovolit to, aby jeden z rodičů nebo samoživitelé zůstali doma bez příjmu ze zaměstnání. Dále pak věřím, že rodinná politika v České republice bude více podporovat, zvýšení počtu jeslí a mateřských škol, aby se ženy mohly dříve vracet do zaměstnání, čímž by se jednak zvýšila zaměstnanost žen a zároveň by tak rodiny získaly více finančních prostředků pro rodinu, jako je tomu v jiných zemích Evropy.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

BECK, U. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2004. ISBN 80-86429-32-6.

HAEFELE, B., WOLF-FILSINGER, M. *Každý začátek v mateřské škole je těžký: pomoc pro rodiče a vychovatele*. 1. vyd. Praha: Portál, 1993. ISBN 80-85282-57-7.

HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7.

CHALOUPKOVÁ, J. (ed.) *Proměny rodinných a profesních startů*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2010. ISBN 978-80-7330-185-9.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

KLENER, P. et al. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.

KŘÍŽKOVÁ, A. et al. (eds.) *Práce a péče*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2008. ISBN 978-80-86429-94-6.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. (eds.) *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

MIŠURCOVÁ, V., SEVEROVÁ, M. *Děti, hry a umění*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 1997. ISBN 80-85866-18-8.

MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3.

NIESEL, R., GRIEBEL, W. *Poprvé v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-989-5.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. aktual. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

SIROVÁTKA, T., HORA, O. (eds.) *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. 1. vyd. Brno: Albert, 2008. ISBN 978-80-7326-140-5.

SIROVÁTKA, T. et al. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. 1. vyd. Brno: Albert, 2006. ISBN 80-7326-104-9.

Zákony a vyhlášky:

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006. 48 s. [cit. 2013-04-01]. Dostupné na WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>. ISBN 80-87000-00-5.

Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání. Sbírka zákonů 2005, částka 4 (2005).

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2013-04-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2>>.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. ©2004, poslední revize 27. 2. 2006 [cit. 2013-04-01]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/Files/HTM/Skolskyzakon_561_2004Sb.htm>.

Osobní konzultace:

Mgr. Bc. Dagmar Koubová – ústní sdělení (vedoucí Odboru školství a tělovýchovy Magistrátu města České Budějovice) dne 5. listopadu 2012.

Přílohy

Dotazník

Název MŠ: Respondent č. Datum:.... Tazatel (iniciály):.....

Anketní otázky pro rodiče **děti ve věku 3 – 5 let**

1. Kolik **let** je Vašemu dítěti?
2. Kdo **tvoří Vaši rodinu** (kdo žije ve Vaší domácnosti)? Matka-věk, otec-věk, děti – kolik a jaký věk.
3. V jakém **příbuzenském vztahu** jste („respondente“) k dítěti?
4. Hlídá dítě někdy **někdo jiný z rodiny** kromě matky a otce? (v posledních dvou letech) *požadovaná odpověď* ANO / NE
Kdo?
Kolik dní v týdnu to je?
Kolik hodin denně to je?
5. Jaký je **důvod** tohoto hlídání?
6. Hlídá dítě někdy nějaká **cizí osoba**? (Máme na mysli placené i neplacené hlídání v posledních dvou letech) *požadovaná odpověď* ANO / NE
Kdo je tato cizí osoba (např. sousedi, brigáda studentů, soukromá MŠ, hlídání od agentury apod.)?
Kolik dní v týdnu to je?
Kolik hodin denně to je?
7. Jaký je **důvod** tohoto hlídání?
8. Jakých **11h v průběhu dne** by Vám vyhovovalo, aby byla MŠ otevřena?
9. Využili byste **internátní školku**?
škála požadovaných odpovědí:
 - a) ano, využil/a bych **večerního** provozu (dítě je v MŠ více než 11h za den, např. 6 – 20h) (dítě nelze vyzvednout později než ve 20h=děti pak musejí mít klidový režim)
 - b) ano, využil/a bych **nočního** provozu (dítě je v MŠ přes noc)
 - c) ano, využil/a bych **celodenního** provozu (dítě je v MŠ 24h)
 - d) ano, využil/a bych **vícenedenního** provozu
 - e) ne, **nevyužil/a** bych *Přejděte k otázce č. 12.*
10. Kolikrát za měsíc byste využili Vámi vybrané služby internátní MŠ?
11. Jaký by byl **důvod** umístění dítěte do internátní školky?

12. Jaký je **důvod** Vašeho **nezájmu o internátní školku**?

13. Jakou částku byste byli ochotni zaplatit za každou hodinu pobytu dítěte v MŠ po 17h?

14. Kolik Vám je let?

KONEC DOTAZOVÁNÍ

15. Pohlaví respondenta: žena / muž

Abstrakt

BEČVÁŘOVÁ, M. *Analýza zájmu rodičů dětí z mateřských škol v Českých Budějovicích o internátní školku*. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Lucie Maliňáková

Klíčová slova: internátní školka, mateřská škola, dítě, rodina, vývoj, socializace, adaptace, hra

Bakalářská práce je zaměřena na analýzu zájmu rodičů dětí z mateřských škol v Českých Budějovicích o internátní školku. Teoretická část se zabývá vývojem dítěte předškolního věku, socializací, adaptací dítěte v mateřské škole, mateřskou školou, internátní mateřskou školou a jaký význam má mateřská škola z pohledu sociální práce.

Praktická část představuje výzkum v mateřských školách v Českých Budějovicích, jehož cílem je zjistit míru zájmu rodičů dětí o internátní školku.

Abstract

Analysis of interest of parents of children from nursery schools in České Budějovice in boarding nursery schools

Key words: boarding nursery school, nursery school, child, family, development, socialization, adaptation, game

The thesis is focused on the analysis of interest of parents of children from nursery schools in České Budějovice in boarding nursery schools. The theoretical part deals with the preschool child development, socialization and adaption of child at nursery school. The other focus is on nursery school, boarding nursery school and the importance of nursery school from social work perspective.

The practical part contains a research at nursery schools in České Budějovice. The aim of the practical part is to determine the interest level of parents of children in boarding nursery school.